

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 15ης Νοεμβρίου 2018*

«Κρατικές ενισχύσεις – Φορολογικό καθεστώς που επιτρέπει στις επιχειρήσεις με φορολογική έδρα την Ισπανία την απόσβεση της υπεραξίας που προκύπτει από απόκτηση συμμετοχών σε εταιρίες με φορολογική έδρα στο εξωτερικό – Απόφαση με την οποία η ενίσχυση κηρύσσεται ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και διατάσσεται η μερική ανάκτησή της – Διάταξη που επιτρέπει την εξακολούθηση της μερικής εφαρμογής του καθεστώτος – Αίτημα καταργήσεως της δίκης – Διατήρηση του εννόμου συμφέροντος – Δικαιολογημένη εμπιστοσύνη – Συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις εκ μέρους της Επιτροπής – Δικαιολογημένος χαρακτήρας της εμπιστοσύνης – Χρονικό πεδίο εφαρμογής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης»

Στην υπόθεση T-207/10,

Deutsche Telekom AG, με έδρα τη Βόννη (Γερμανία), εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους A. Cordewener και J. Schönfeld και στη συνέχεια από τον J. Schönfeld, δικηγόρους,

προσφεύγουσα,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους B. Martenczuk, T. Maxian Rusche και C. Urraca Caviedes, στη συνέχεια από τους T. Maxian Rusche, C. Urraca Caviedes και, τέλος, από τους T. Maxian Rusche, C. Urraca Caviedes και K. Blanck-Putz,

καθής,

υποστηριζόμενης από την

Ebro Foods, SA, με έδρα τη Μαδρίτη (Ισπανία), εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro, M. Muñoz de Juan και R. Calvo Salinero και, στη συνέχεια, από τους J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro και R. Calvo Salinero, δικηγόρους,

από την

Banco Santander, SA, με έδρα το Santander (Ισπανία), εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro, M. Muñoz de Juan και R. Calvo Salinero και, στη συνέχεια, από τους J. Buendía Sierra, E. Abad Valdenebro και R. Calvo Salinero,

από την

Iberdrola, SA, με έδρα το Μπιλμπάο (Ισπανία), εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Ruiz Calzado, M. Núñez Müller και J. Domínguez Pérez και, στη συνέχεια, από τους J. Ruiz Calzado, J. Domínguez Pérez και S. Völcker, δικηγόρους,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

και από την

Telefónica, SA, με έδρα τη Μαδρίτη, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Ruiz Calzado, M. Núñez Müller και J. Domínguez Pérez και, στη συνέχεια, από τους J. Ruiz Calzado, J. Domínguez Pérez και S. Völcker, δικηγόρους,

παρεμβαίνουσες,

με αντικείμενο προσφυγή ασκηθείσα βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, με την οποία ζητείται η ακύρωση του άρθρου 1, παράγραφοι 2 και 3, της αποφάσεως 2011/5/EK της Επιτροπής, της 28ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με τη φορολογική απόσβεση χρηματοοικονομικού εμπορικού κεφαλαίου για τη συμμετοχή σε ξένο μετοχικό κεφάλαιο υπό τον αριθμό C 45/07 (πρώην NN 51/07, πρώην CP 9/07) εφαρμοσθείσα από την Ισπανία (ΕΕ 2011, L 7, σ. 48),

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους S. Gervasoni (εισηγητή), πρόεδρο, K. Kowalik-Bańczyk και C. Mac Eochaidh, δικαστές,

γραμματέας: C. Heeren, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 16ης Νοεμβρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

- 1 Με γραπτές ερωτήσεις που κατέθεσαν κατά τα έτη 2005 και 2006 (E-4431/05, E-4772/05, E-5800/06 και P-5509/06), μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ζήτησαν από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διευκρινίσεις σχετικά με τον χαρακτηρισμό ως κρατικής ενισχύσεως της διατάξεως του άρθρου 12, παράγραφος 5, του Ley del Impuesto sobre Sociedades (ισπανικού νόμου περί φόρου εταιριών), η οποία προστέθηκε σ' αυτόν με τον Ley 24/2001, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social (νόμο 24/2001, περί λήψεως φορολογικών και διοικητικών μέτρων, καθώς και μέτρων κοινωνικού χαρακτήρα), της 27ης Δεκεμβρίου 2001 (BOE αριθ. 313, της 31ης Δεκεμβρίου 2001, σ. 50493), και η οποία περιλαμβάνεται και στο Real Decreto Legislativo 4/2004, de 5 de marzo, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Impuesto sobre Sociedades (βασilikό νομοθετικό διάταγμα 4/2004, περί κυρώσεως του τροποποιημένου κειμένου του νόμου περί φόρου εταιριών), της 5ης Μαρτίου 2004 (BOE αριθ. 61, της 11ης Μαρτίου 2004, σ. 10951) (στο εξής: επίμαχο καθεστώς).

- 2 Σύμφωνα με την απάντηση που δόθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2006 στην ερώτηση E-4431/05:

«Η Επιτροπή δεν δύναται να επιβεβαιώσει εάν οι αυξημένες προσφορές των ισπανικών εταιριών οφείλονται στην ισπανική φορολογική νομοθεσία, η οποία επιτρέπει στις εταιρείες να προβούν σε απόσβεση του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου πιο γρήγορα από τις αντίστοιχες γαλλικές ή ιταλικές. Η Επιτροπή δύναται, ωστόσο, να επιβεβαιώσει ότι τέτοιου είδους εθνικές νομοθεσίες δεν εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων, αλλά συνιστούν γενικούς κανόνες, εφαρμόσιμους σε όλες τις εταιρείες στην Ισπανία.»

- 3 Σύμφωνα με την απάντηση που δόθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2006 στην ερώτηση E-4772/05:

«Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή, οι ισπανικοί φορολογικοί κανόνες σχετικά με την απόσβεση της υπεραξίας εφαρμόζονται σε όλες τις εταιρείες στην Ισπανία, ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, του τομέα και της νομικής τους μορφής ή του εάν είναι δημόσιες ή ιδιωτικές, καθώς συνιστούν κανόνες γενικής απόσβεσης. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι εν λόγω κανόνες εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων. Ασφαλώς, η Επιτροπή θα προβεί σε ενδελεχή έρευνα οποιαδήποτε πληροφορίας περί του αντιθέτου η οποία θα περιέλθει σε γνώση της.»

- 4 Με έγγραφα της 15ης Ιανουαρίου και της 26ης Μαρτίου 2007, η Επιτροπή ζήτησε από τις ισπανικές αρχές στοιχεία προκειμένου να εκτιμήσει την έκταση της εφαρμογής και τα αποτελέσματα του επίμαχου καθεστώτος. Με έγγραφα της 16ης Φεβρουαρίου και της 4ης Ιουνίου 2007, το Βασίλειο της Ισπανίας κοινοποίησε στην Επιτροπή τα στοιχεία που αυτή είχε ζητήσει.
- 5 Με τηλεομοιοτυπία της 28ης Αυγούστου 2007, περιήλθε στην Επιτροπή καταγγελία της προσφεύγουσας Deutsche Telekom AG, η οποία ισχυριζόταν ότι το επίμαχο καθεστώς συνιστά κρατική ενίσχυση ασύμβατη με την κοινή αγορά.
- 6 Με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2007, της οποίας περίληψη δημοσιεύθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2007 (ΕΕ 2007, C 311, σ. 21), η Επιτροπή κίνησε επίσημη διαδικασία έρευνας όσον αφορά το επίμαχο καθεστώς.
- 7 Με επιστολή της 5ης Δεκεμβρίου 2007, το Βασίλειο της Ισπανίας απέστειλε στην Επιτροπή τις παρατηρήσεις του επί της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας. Από τις 18 Ιανουαρίου έως τις 16 Ιουνίου 2008, περιήλθαν επίσης στην Επιτροπή οι παρατηρήσεις 32 ενδιαφερομένων τρίτων, μεταξύ των οποίων και αυτές της προσφεύγουσας στις 12 Φεβρουαρίου 2008. Με έγγραφα της 30ής Ιουνίου 2008 και της 22ας Απριλίου 2009, το Βασίλειο της Ισπανίας υπέβαλε τα σχόλιά του επί των παρατηρήσεων των ενδιαφερομένων τρίτων.
- 8 Η Επιτροπή περάτωσε τη διαδικασία κατά το μέρος που αφορά την απόκτηση συμμετοχών στο κεφάλαιο εταιριών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την απόφασή της 2011/5/EK, της 28ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με τη φορολογική απόσβεση χρηματοοικονομικού εμπορικού κεφαλαίου για τη συμμετοχή σε ξένο μετοχικό κεφάλαιο υπό τον αριθμό C 45/07 (πρώην NN 51/07, πρώην CP 9/07) εφαρμοσθείσα από την Ισπανία (ΕΕ 2011, L 7, σ. 48, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).
- 9 Με την προσβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ασύμβατο προς την κοινή αγορά το επίμαχο καθεστώς, το οποίο επιτρέπει σε επιχειρήσεις φορολογούμενες στην Ισπανία την απόσβεση της υπεραξίας που προκύπτει από την απόκτηση συμμετοχής σε αλλοδαπές επιχειρήσεις εγκατεστημένες εντός της Ένωσης.
- 10 Βάσει, πάντως, του άρθρου 1, παράγραφοι 2 και 3, της προσβαλλομένης αποφάσεως, επιτρέπεται η συνέχιση της εφαρμογής του επίμαχου καθεστώτος καθ' όλη την περίοδο αποσβέσεως που προβλέπεται από το καθεστώς αυτό, αντίστοιχα, στην περίπτωση της αποκτήσεως συμμετοχών που πραγματοποιήθηκε προτού δημοσιευθεί, στις 21 Δεκεμβρίου 2007, στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* η απόφαση για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας και στην περίπτωση κατά την οποία η διαδικασία αποκτήσεως συμμετοχών της οποίας η πραγματοποίηση υπόκειται στην έγκριση ρυθμιστικής αρχής, στην οποία είχε κοινοποιηθεί πριν την ημερομηνία αυτή, είχε κινηθεί κατά τρόπο αμετάκλητο προ της 21ης Δεκεμβρίου 2007.
- 11 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως προβλέπει ότι η υποχρέωση ανακτήσεως που επιβλήθηκε στο Βασίλειο της Ισπανίας δεν αφορά τις ενισχύσεις που σχετίζονται με τις περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω

αποφάσεως. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι η απουσία αναφοράς, από το άρθρο 4 της προσβαλλομένης απόφασης, στις περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 3, της εν λόγω αποφάσεως οφειλόταν σε σφάλμα εκ παραδρομής και τούτο σημειώθηκε στα πρακτικά της επ' ακροατηρίου συζήτησεως.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 12 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 6 Μαΐου 2010, η προσφεύγουσα άσκησε την κρινόμενη προσφυγή.
- 13 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 9 Αυγούστου και 7 Σεπτεμβρίου 2010, οι EbroFoods, SA, Banco Santander, SA, Iberdrola, SA και Telefónica, SA ζήτησαν να παρέμβουν στην παρούσα διαδικασία προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής. Με διατάξεις της 26ης Νοεμβρίου 2010, ο πρόεδρος του ογδούτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε τις παρεμβάσεις αυτές και επέτρεψε στην Iberdrola και στην Telefónica στη χρήση της αγγλικής γλώσσας κατά το προφορικό στάδιο της διαδικασίας.
- 14 Η διαδικασία ανεστάλη δύο φορές, αρχικώς με διάταξη του προέδρου του δευτέρου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου, της 13ης Μαρτίου 2014, μέχρι την έκδοση της περατώνουσας τη δίκη αποφάσεως στις υποθέσεις T-219/10, Autogrill España κατά Επιτροπής, και T-399/11, Banco Santander και Santusa κατά Επιτροπής, και, στη συνέχεια, με διάταξη του προέδρου του δευτέρου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου, της 9ης Μαρτίου 2015, εν αναμονή της περατώνουσας τη δίκη αποφάσεως επί των αιτήσεων αναιρέσεως οι οποίες ασκήθηκαν κατά των αποφάσεων που εκδόθηκαν στις δύο αυτές υποθέσεις (αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2014, Banco Santander και Santusa κατά Επιτροπής, T-399/11, EU:T:2014:938, και της 7ης Νοεμβρίου 2014, Autogrill España κατά Επιτροπής, T-219/10, EU:T:2014:939). Η διαδικασία άρχισε εκ νέου στις 21 Δεκεμβρίου 2016, ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Επιτροπή κατά World Duty Free Group κ.λπ. (C-20/15 P και C-21/15 P, EU:C:2016:981) επί των εν λόγω αιτήσεων αναιρέσεως. Με απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2017, ο πρόεδρος του ένατου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου απέρριψε το αίτημα της προσφεύγουσας να ανασταλεί η παρούσα διαδικασία μέχρις ότου εκδοθεί η απόφαση επί της υποθέσεως T-219/10 RENV, World Duty Free Group κατά Επιτροπής.
- 15 Με αποφάσεις της 20ής και της 30ής Οκτωβρίου 2017, ο πρόεδρος του ένατου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου επέτρεψε στις παρεμβαίνουσες να αγορεύσουν στην ισπανική γλώσσα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.
- 16 Με χωριστό δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 26 Οκτωβρίου 2017, η Επιτροπή υπέβαλε αίτηση καταργήσεως της δίκης. Η αίτηση αυτή συνενώθηκε με την ουσία της υποθέσεως με διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 2017.
- 17 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις γραπτές και προφορικές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 16ης Νοεμβρίου 2017.
- 18 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:
 - «να ακυρώσει την [προσβαλλόμενη απόφαση], καθόσον αφορά την περιεχόμενη στο άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, ρύθμιση περί προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ορισμένων ρητώς κατονομαζόμενων Ισπανών επενδυτών» (στο εξής: προσβαλλόμενη διάταξη),
 - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα, με εξαίρεση αυτά που προκλήθηκαν από τις παρεμβάσεις, τα οποία θα πρέπει να βαρύνουν τους παρεμβαίνοντες, και, επικουρικώς, σε περίπτωση απορρίψεως της προσφυγής, να υποχρεώσει κάθε διάδικο να φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα·

- επικουρικώς, να αναστείλει τη διαδικασία μέχρι την έκδοση οριστικής αποφάσεως επί των προσφυγών κατά της αποφάσεως (ΕΕ) 2015/314 της Επιτροπής, της 15ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με το μέτρο κρατικής ενίσχυσης SA.35550 (13/C) (πρώην 13/NN) (πρώην 12/CP) που έθεσε σε εφαρμογή η Ισπανία – Καθεστώς φορολογικής απόσβεσης χρηματοοικονομικής υπεραξίας για απόκτηση συμμετοχών σε αλλοδαπή εταιρεία (ΕΕ 2015, L 56, σ. 38).

19 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

- να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη·
- επικουρικώς, να καταργήσει τη δίκη·
- άλλως και όλως επικουρικώς, να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·
- να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

20 Οι Ebro Foods, Banco Santander, Iberdrola και Telefónica ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:

- να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη και, επικουρικώς, ως αβάσιμη·
- να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

Επί του αιτήματος καταργήσεως της δίκης

- 21 Προς στήριξη του αιτήματός της περί καταργήσεως της δίκης ως προς την κρινόμενη προσφυγή, η Επιτροπή προβάλλει ότι η προσφεύγουσα απώλεσε το έννομο συμφέρον της. Κατά την Επιτροπή, η απόκτηση από την Telefónica, ανταγωνίστρια της προσφεύγουσας, συμμετοχής στο κεφάλαιο της εταιρίας O2, την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα προς στήριξη του εννόμου συμφέροντός της να ζητήσει την ακύρωση της προσβαλλομένης διατάξεως, στο μέτρο που η τελευταία επέτρεψε στην εν λόγω ανταγωνίστρια να εφαρμόσει το επίμαχο καθεστώς στην απόκτηση της εν λόγω συμμετοχής, δεν καλύπτεται από την εν λόγω διάταξη, όπως προκύπτει από τη νέα διοικητική ερμηνεία του επίμαχου καθεστώτος από τις ισπανικές αρχές (δεσμευτική γνωμοδότηση V0608-12 της 21ης Μαρτίου 2012), όπως εκτιμήθηκε από την Επιτροπή με την απόφαση 2015/314. Οι τέσσερις παρεμβαίνουσες δήλωσαν ότι δεν παρεμβαίνουν προς στήριξη του αιτήματος περί καταργήσεως της δίκης και των προβαλλόμενων με αυτό λόγων, επισημαίνοντας ιδίως ότι η εξέταση των λόγων αυτών θα υποχρέωνε το Γενικό Δικαστήριο να αποφανθεί επί των ζητημάτων τα οποία αποτελούν το αντικείμενο των λόγων που προβλήθηκαν προς στήριξη των προσφυγών τους κατά της αποφάσεως 2015/314 (υπόθεση T-12/15, BancoSantander και Santusa κατά Επιτροπής, T-256/15, Telefónica κατά Επιτροπής, και T-260/15, Iberdrola κατά Επιτροπής).
- 22 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το έννομο συμφέρον του προσφεύγοντος πρέπει, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της προσφυγής, να υφίσταται κατά τον χρόνο ασκήσεώς της επί ποινή απαραδέκτου. Αυτό το αντικείμενο της διαφοράς, όπως και το έννομο συμφέρον, πρέπει να διατηρείται μέχρι την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως επί ποινή καταργήσεως της δίκης, πράγμα που προϋποθέτει ότι η προσφυγή πρέπει να μπορεί με το αποτέλεσμά της να ωφελήσει τον διάδικο που την άσκησε (βλ. αποφάσεις της 7ης Ιουνίου 2007, Wunenburger κατά Επιτροπής, C-362/05 P, EU:C:2007:322, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 28ης Μαΐου 2013, Abdulrahim κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, C-239/12 P, EU:C:2013:331, σκέψη 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 23 Στην προκειμένη περίπτωση, η Επιτροπή υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι, όπως προκύπτει από τις μεταγενέστερες της ασκήσεως της προσφυγής περιστάσεις, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν επέτρεπε στην Telefónica να εφαρμόσει το επίμαχο καθεστώς και, επομένως, δεν την ευνόησε κατά την εξαγορά της εταιρίας O2. Ως εκ τούτου, η προσφεύγουσα δεν έχει πλέον έννομο συμφέρον να ζητεί την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως προκειμένου να επιτύχει την αναδρομική εξαφάνιση του πλεονεκτήματος το οποίο αναγνωρίστηκε στην ανταγωνίστριά της.
- 24 Υπενθυμίζεται ότι η διατήρηση του εννόμου συμφέροντος του προσφεύγοντος πρέπει να εκτιμάται *in concreto*, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των συνεπειών της προβαλλόμενης ελλείψεως νομιμότητας και της φύσεως της ζημίας που ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι υπέστη (βλ. απόφαση της 28ης Μαΐου 2013, *Abdulrahim* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, C-239/12 P, EU:C:2013:331, σκέψη 65 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 25 Εν προκειμένω, όμως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ακόμη και αν υποθεθεί, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ότι η Telefónica δεν μπορούσε να επωφεληθεί του επίμαχου καθεστώτος πριν την ως άνω διοικητική ερμηνεία και, επομένως, δεν την αφορούσε η προσβαλλόμενη διάταξη, το συμφέρον της προσφεύγουσας να ζητήσει την ακύρωση της διατάξεως αυτής εξακολουθεί να υφίσταται.
- 26 Το συμφέρον αυτό προκύπτει, κατ' αρχάς, από την ιδιότητα της προσφεύγουσας ως ενδιαφερομένου καταγγέλλοντος, καθώς και από την εν μέρει και επί της ουσίας απόρριψη της καταγγελίας αυτής από την προσβαλλόμενη διάταξη.
- 27 Πράγματι, έστω και αν η προσβαλλόμενη απόφαση και, επομένως, η προσβαλλόμενη διάταξη δεν αποτελεί ρητή απάντηση στην καταγγελία της προσφεύγουσας (βλ., συναφώς, απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, *BUPA* κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-289/03, EU:T:2008:29, σκέψη 317 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), η Επιτροπή, σε αντίθεση με όσα επικαλέστηκε η προσφεύγουσα με την καταγγελία της, έκρινε πάντως με αυτήν ότι το επίμαχο καθεστώς μπορούσε να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται σε προσδιοριζόμενες από το ίδιο περιπτώσεις. Η απόρριψη αυτή, όμως, αρκεί για να αναδείξει το έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας εν προκειμένω, υπό την έννοια ότι η ακύρωση της απορρίψεως αυτής βάσει του μοναδικού λόγου που προέβαλε η προσφεύγουσα μπορεί να την ωφελήσει, υπό την έννοια να κηρυχθεί το επίμαχο καθεστώς παράνομο και απαγορευμένο, ακόμη και στις περιπτώσεις τις οποίες αφορά η προσβαλλόμενη διάταξη.
- 28 Πράγματι, δεν αμφισβητείται ότι η προσφεύγουσα είναι «ενδιαφερόμενο μέρος» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο η', του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί, του οποίου «τα συμφέροντα μπορεί να θιγούν από τη χορήγηση μιας ενίσχυσης» και το οποίο έχει εξ ορισμού «συμφέρον» από την επίσημη διαδικασία εξετάσεως που οδηγεί στην έκδοση αποφάσεως από την Επιτροπή και, συνακόλουθα, μετά την απόρριψη της καταγγελίας του με την εν λόγω απόφαση, έννομο συμφέρον να προσφύγει κατά της αποφάσεως αυτής, που δεν είναι ευνοϊκή για το ίδιο. Επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα είναι επιπλέον το ενδιαφερόμενο μέρος που υπέβαλε την καταγγελία η οποία αποτέλεσε την αφετηρία της κινήσεως της επίσημης διαδικασίας έρευνας και, στο πλαίσιο της καταγγελίας αυτής, διευκρίνισε τους λόγους υποβολής της, αναφερόμενη πρωτίστως στο ανταγωνιστικό της μειονέκτημα κατά τη σχετική με την εταιρία O2 συναλλαγή, προβάλλοντας το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που παρέχεται κατά κανόνα στις ισπανικές εταιρίες του τομέα των τηλεπικοινωνιών στον οποίον δραστηριοποιείται και η προσφεύγουσα, καθώς και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που παρέχεται κατά κανόνα στην ανταγωνίστριά της ισπανική Telefónica, ανεξαρτήτως της αποκτήσεως συμμετοχών στην εταιρία O2.
- 29 Επομένως, το γεγονός που επικαλείται η Επιτροπή και που φέρεται να προέκυψε μετά την άσκηση της κρινομένης προσφυγής, ότι, δηλαδή, η Telefónica δεν μπορούσε, κατά την απόκτηση συμμετοχών στην εταιρία O2, να επωφεληθεί του επίμαχου καθεστώτος που κρίθηκε παράνομο με την προσβαλλόμενη απόφαση και ότι δεν θα της επιτρεπόταν, βάσει της προσβαλλομένης διατάξεως, να εφαρμόσει το καθεστώς αυτό στην εν λόγω απόκτηση συμμετοχών, δεν είναι ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση το

έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας να στραφεί κατά της προσβαλλομένης διατάξεως. Σε διαφορετική περίπτωση, ειδικότερα αν απαιτούνταν από τα ενδιαφερόμενα μέρη, και ιδίως από εκείνα που κίνησαν την επίσημη διαδικασία έρευνας, να αποδεικνύουν επιπλέον, όπως υποστηρίζει κατ' ουσίαν η Επιτροπή, την ιδιότητά τους του ανταγωνιστή ενός πραγματικά ωφελούμενου από το επίμαχο καθεστώς το οποίο εξετάζει η προσβαλλόμενη απόφαση, τούτο θα δημιουργούσε σύγχυση μεταξύ της πρώτης και ουσιώδους προϋποθέσεως του παραδεκτού κάθε προσφυγής που είναι το έννομο συμφέρον, το οποίο πρέπει να διατηρείται μέχρι την περάτωση της δίκης, και της ενεργητικής νομιμοποιήσεως, δύο διαφορετικών, ωστόσο, προϋποθέσεων του παραδεκτού τις οποίες πρέπει να πληροί σωρευτικώς ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο (βλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, *Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής*, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψεις 58 και 62 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 30 Πρέπει να προστεθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι, πριν την επέλευση των περιστάσεων που επήλθαν μετά την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής και τις οποίες επικαλείται η Επιτροπή, η Telefónica είχε πράγματι επωφεληθεί του επίμαχου καθεστώτος στο πλαίσιο της αποκτήσεως συμμετοχής στην εταιρία O2, όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο με τη διάταξη της 21ης Μαρτίου 2012, *Telefónica κατά Επιτροπής* (T-228/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:140, σκέψη 26), και ότι ένα τέτοιο πραγματικό όφελος από το επίμαχο καθεστώς του ανταγωνιστή του καταγγέλλοντος, ο οποίος με την καταγγελία του αναφέρθηκε ακριβώς στο όφελος που αντλήθηκε στο πλαίσιο της εν λόγω αποκτήσεως συμμετοχών, επιτρέπει επίσης και εν πάση περιπτώσει να θεωρηθεί ότι ο καταγγέλλων έχει έννομο συμφέρον να στραφεί κατά αποφάσεως που απορρίπτει την καταγγελία αυτή.
- 31 Εν συνεχεία, πρέπει να θεωρηθεί ότι η προσφεύγουσα έχει επίσης έννομο συμφέρον να ζητήσει την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως προς αποτροπή του ενδεχομένου επαναλήψεως της προβαλλομένης πλημμέλειάς της στο μέλλον (βλ., συναφώς, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, *Wunenburger κατά Επιτροπής*, C-362/05 P, EU:C:2007:322, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Επισημαίνεται συναφώς ότι η προβαλλόμενη έλλειψη νομιμότητας είναι δυνατόν να επαναληφθεί στο μέλλον, ανεξαρτήτως των περιστάσεων που οδήγησαν στην κρινόμενη προσφυγή, εφόσον με αυτήν αμφισβητείται, ανεξαρτήτως των περιστάσεων αυτών, η ερμηνεία των γενικών προϋποθέσεων εφαρμογής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και η χρονική έκταση της προστασίας που μπορεί να παρασχεθεί βάσει της αρχής αυτής (βλ., συναφώς, απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, *Reliance Industries κατά Συμβουλίου και Επιτροπής*, T-45/06, EU:T:2008:398, σκέψη 43).
- 32 Επομένως, το αίτημα της Επιτροπής περί καταργήσεως της δίκης πρέπει να απορριφθεί, ενώ παρέλκει η κρίση επί του περιεχομένου της αποφάσεως 2015/314 και, ως εκ τούτου, δεν συντρέχει λόγος να γίνει δεκτό το αίτημα αναστολής που υπέβαλε η προσφεύγουσα αποκλειστικά για την περίπτωση που το Γενικό Δικαστήριο θα αποφάσιζε να αποφανθεί επί της εν λόγω αποφάσεως, το οποίο, ως εκ τούτου, πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Επί του βασίμου της αγωγής

- 33 Η προσφεύγουσα προβάλλει έναν και μοναδικό λόγο ακυρώσεως, ο οποίος στηρίζεται στην εσφαλμένη εφαρμογή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Κατά την ίδια, η Επιτροπή εσφαλμένως θεώρησε ότι έπρεπε να εφαρμόσει την αρχή αυτή υπέρ ορισμένων ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς, ενώ δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής αυτής. Η Επιτροπή θα έπρεπε στην πραγματικότητα να διατάξει την ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει του καθεστώτος αυτού και να μην επιτρέψει τη συνέχιση της εφαρμογής του για τις περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών πριν τη δημοσίευση της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας.

- 34 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι η Επιτροπή δικαιολόγησε το γεγονός ότι επέτρεψε τη συνέχιση της εφαρμογής του επίμαχου καθεστώτος σε ορισμένες περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών (σε εκείνες που η απόκτηση πραγματοποιήθηκε πριν τη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας, στις 21 Δεκεμβρίου 2007, και σε εκείνες που η πραγματοποίηση της αποκτήσεως υπόκειται στην έγκριση ρυθμιστικής αρχής στην οποία είχε κοινοποιηθεί πριν την ημερομηνία αυτή και είχε κινηθεί κατά τρόπο αμετάκλητο πριν τις 21 Δεκεμβρίου 2007), καθώς και τη μη επιστροφή ορισμένων από τις αντίστοιχες φορολογικές μειώσεις, βάσει της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ορισμένων από τους δικαιούχους ότι οι επίμαχες ενισχύσεις είχαν χορηγηθεί σύμφωνα με τους κανόνες της Συνθήκης ΕΚ. Πράγματι, κατά την Επιτροπή, με τις δύο της δηλώσεις της 19ης Ιανουαρίου και της 17ης Φεβρουαρίου 2006 σε απάντηση κοινοβουλευτικών ερωτήσεων, είχε δώσει μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου 2007, ημερομηνία δημοσιεύσεως στην Επίσημη Εφημερίδα της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας, ειδικές, άνευ όρων και εναρμονισμένες εγγυήσεις τέτοιας φύσεως που δημιούργησαν στους ωφελουμένους από το επίμαχο καθεστώς τη δικαιολογημένη προσδοκία ότι το καθεστώς αυτό δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων (αιτιολογικές σκέψεις 158 έως 170 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 35 Υπενθυμίζεται επίσης ότι, σύμφωνα με το άρθρο 14 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999, «[σ]ε περίπτωση αρνητικής απόφασης για υπόθεση παράνομων ενισχύσεων, η Επιτροπή αποφασίζει την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την ανάκτηση της ενίσχυσης από τον δικαιούχο». Η κατάργηση μιας παράνομης ενισχύσεως μέσω της αναζητήσεώς της αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της. Συγκεκριμένα, η υποχρέωση του κράτους να καταργήσει ενίσχυση την οποία η Επιτροπή έκρινε ως ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά αποσκοπεί στην επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση [βλ. απόφαση της 5ης Αυγούστου 2003, P&O European Ferries (Vizcaya) και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής, T-116/01 και T-118/01, EU:T:2003:217, σκέψη 223 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία], καθώς ο λαβών χάνει το πλεονέκτημα που απολάμβανε πραγματικά σε σχέση με τους ανταγωνιστές του (βλ. αποφάσεις της 7ης Μαρτίου 2002, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-310/99, EU:C:2002:143, σκέψη 99 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 29ης Απριλίου 2004, Γερμανία κατά Επιτροπής, C-277/00, EU:C:2004:238, σκέψη 75 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· απόφαση της 15ης Ιουνίου 2010, Mediaset κατά Επιτροπής, T-177/07, EU:T:2010:233, σκέψη 169).
- 36 Κατά την ίδια διάταξη, ωστόσο, «η Επιτροπή δεν απαιτεί ανάκτηση της ενίσχυσης εάν τούτο αντιβαίνει σε γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου».
- 37 Κατά πάγια νομολογία, η αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, η αρχή αυτή εντάχθηκε σταδιακά στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη νομολογία, η οποία την καθιέρωσε ως «υπέρτερο κανόνα δικαίου» (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Μαΐου 1975, CNTA κατά Επιτροπής, 74/74, EU:C:1975:59, σκέψη 44), «θεμελιώδη αρχή της Κοινότητας» (απόφαση της 7ης Ιουνίου 2005, VEMW κ.λπ., C-17/03, EU:C:2005:362, σκέψη 73) ή ακόμη και «γενική αρχή» (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2001, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-403/99, EU:C:2001:507, σκέψη 35). Θεωρείται απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου, σύμφωνα με την οποία η νομοθεσία της Ένωσης πρέπει να είναι ακριβής και η εφαρμογή της προβλέψιμη από τους πολίτες, έτσι ώστε, σε περίπτωση μεταστροφής των κανόνων, να εξασφαλίζεται η προστασία των εννόμων καταστάσεων που διέπουν ειδικώς ένα ή πλείονα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (βλ., συναφώς, απόφαση της 18ης Μαΐου 2000, Rombi και Arkopharma, C-107/97, EU:C:2000:253, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ph. Léger στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:89, σκέψη 367).
- 38 Στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να επισημανθεί εκ προοιμίου ότι οι διάδικοι συμφωνούν ότι το επίμαχο καθεστώς δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή και ότι, ως εκ τούτου, η υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ δεν τηρήθηκε.

- 39 Επισημαίνεται, εν συνεχεία, ότι η προσφεύγουσα παραδέχθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εφαρμόζεται κατ' εξαίρεση στις μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις και παραιτήθηκε από την αιτίαση περί μη εφαρμογής της αρχής αυτής όταν το καθεστώς ενισχύσεων είναι τυπικώς παράνομο λόγω της μη κοινοποίησης, πράγμα που σημειώθηκε στα πρακτικά της επ' ακροατηρίου συζήτησής.
- 40 Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη μπορεί να προστατεύσει τους δικαιούχους μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως, αλλά μόνον σε εξαιρετικές περιστάσεις.
- 41 Ειδικότερα, από τη νομολογία προκύπτει ότι, λόγω της θεμελιώδους σημασίας που έχει η υποχρέωση κοινοποίησης για τη διασφάλιση ενός αποτελεσματικού ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων από την Επιτροπή, ο οποίος έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, οι δικαιούχοι της ενισχύσεως επιχειρήσεις μπορούν, κατ' αρχήν, να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς τη νομιμότητα της ενισχύσεως μόνον εφόσον αυτή έχει χορηγηθεί σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 108 ΣΛΕΕ, ο δε επιμελής επιχειρηματίας πρέπει, υπό κανονικές συνθήκες, να μπορεί να βεβαιωθεί ότι τηρήθηκε η διαδικασία αυτή. Ειδικότερα, όταν μια ενίσχυση εφαρμόζεται χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή, με αποτέλεσμα να είναι παράνομη σύμφωνα με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο δικαιούχος της ενισχύσεως δεν μπορεί να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της χορηγήσεώς της, εκτός εάν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 1987, RSV κατά Επιτροπής, 223/85, EU:C:1987:502, σκέψεις 16 και 17, της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-5/89, EU:C:1990:320, σκέψεις 14 και 16, της 13ης Ιουνίου 2013, HGA κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-630/11 P έως C-633/11 P, EU:C:2013:387, σκέψη 134, της 27ης Ιανουαρίου 1998, Ladbroke Racing κατά Επιτροπής, T-67/94, EU:T:1998:7, σκέψη 182, της 16ης Οκτωβρίου 2014, Alcoa Trasformazioni κατά Επιτροπής, T-177/10, EU:T:2014:897, σκέψη 61, και της 22ας Απριλίου 2016, Ιρλανδία και Aughinish Alumina κατά Επιτροπής, T-50/06 RENV II και T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, σκέψη 214).
- 42 Η εξαίρεση αυτή δικαιολογείται κυρίως από το διαφορετικό καθεστώς των κρατών μελών και των δικαιούχων όσον αφορά την υποχρέωση κοινοποίησης. Πράγματι, μόνον αποδέκτες της υποχρέωσης αυτής είναι τα κράτη μέλη, τα οποία δεν μπορούν να στηρίζονται στη δική τους παράνομη συμπεριφορά για να ματαιώσουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των αποφάσεων της Επιτροπής και των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ και να επικαλούνται τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους στη νομιμότητα μιας ενισχύσεως που δεν κοινοποίησαν (βλ. απόφαση της 28ης Ιουλίου 2011, Diputación Foral de Vizcaya κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-471/09 P έως C-473/09 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:521, σκέψη 65 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), σε ορισμένες περιπτώσεις, δε, ούτε καν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των δικαιούχων της ενισχύσεως αυτής (αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1997, Ισπανία κατά Επιτροπής, C-169/95, EU:C:1997:10, σκέψεις 48 και 49, και της 22ας Απριλίου 2016, Γαλλία κατά Επιτροπής, T-56/06 RENV II, EU:T:2016:228, σκέψη 43).
- 43 Αντιθέτως, στο μέτρο που δεν μπορεί να προσαφθεί στους δικαιούχους μιας ενισχύσεως ότι δεν την κοινοποίησαν, η έλλειψη κοινοποίησης δεν μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό κάθε δυνατότητας να επικαλεστούν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους στη νομιμότητα της επίμαχης ενισχύσεως.
- 44 Η εξαίρεση που γίνεται δεκτή προς όφελος των δικαιούχων της ενισχύσεως δικαιολογείται περαιτέρω από το γεγονός, το οποίο ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, ότι, χωρίς την εξαίρεση αυτή, η γενική αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης θα καθίστατο κενή περιεχομένου στις υποθέσεις κρατικών ενισχύσεων, δεδομένου ότι η υποχρέωση ανακτήσεως, τον μετριασμό της οποίας έχει ως σκοπό η αρχή αυτή, εφαρμόζεται μόνον στις μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις που τίθενται σε εφαρμογή χωρίς την έγκριση της Επιτροπής. Έχει, όμως, κριθεί ότι η έκδοση του κανονισμού 659/1999 δημιούργησε μια νέα κατάσταση όσον αφορά την αναζήτηση των ασυμβίβαστων με την εσωτερική αγορά ενισχύσεων, επιβεβαιώνοντας τον συστηματικό χαρακτήρα της αναζήτησής (πρώτη περίοδος του άρθρου 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999), αλλά προβλέποντας και μια εξαίρεση (δεύτερη περίοδος του άρθρου 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999), για την περίπτωση που η αναζήτηση αντιβαίνει προς γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, νέα κατάσταση από την οποία

πρέπει να συνάγονται όλες οι έννομες συνέπειες και την οποία η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη κατά την έκδοση των αποφάσεών της, ιδίως παραιτούμενη, εφόσον χρειαστεί, από την αξίωση επιστροφής των ασυμβίβαστων με την εσωτερική αγορά ενισχύσεων (απόφαση της 1ης Ιουλίου 2010, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni κατά Επιτροπής, T-62/08, EU:T:2010:268, σκέψεις 275 και 276). Αν η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη δεν μπορούσε να προβληθεί από τους δικαιούχους ενισχύσεως για τον λόγο και μόνον ότι η ενίσχυση αυτή δεν κοινοποιήθηκε, θα καθίστατο κενό περιεχομένου το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999, το οποίο ορίζει ότι η Επιτροπή δεν απαιτεί την ανάκτηση της ενισχύσεως εάν αυτή αντίκειται σε κάποια γενική αρχή του δικαίου, ενώ η διάταξη αυτή θεσπίστηκε από τον νομοθέτη ακριβώς για να περιορίσει την έκταση της υποχρεώσεως ανακτήσεως των παράνομων ενισχύσεων που κρίθηκαν από την Επιτροπή ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά.

- 45 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τη συνδρομή εν προκειμένω εξαιρετικών περιστάσεων που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την εφαρμογή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης υπέρ ορισμένων ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς, υποστηρίζοντας ότι δεν πληρούται στην επίδικη υπόθεση καμία από τις προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής αυτής.
- 46 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, το δικαίωμα επικλήσεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προϋποθέτει τη σωρευτική συνδρομή τριών προϋποθέσεων. Πρώτον, πρέπει να έχουν δοθεί από τη διοίκηση στον ενδιαφερόμενο συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις, προερχόμενες από αρμόδιες και αξιόπιστες πηγές. Δεύτερον, οι διαβεβαιώσεις αυτές πρέπει να είναι ικανές να δημιουργήσουν δικαιολογημένη προσδοκία σ' αυτόν προς τον οποίο απευθύνονται. Τρίτον, οι παρεχόμενες διαβεβαιώσεις πρέπει να είναι σύμφωνες με τους εφαρμοστέους κανόνες [βλ. αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Masdar (UK) κατά Επιτροπής, C-47/07 P, EU:C:2008:726, σκέψη 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 23ης Φεβρουαρίου 2006, Cementbouw Handel & Industrie κατά Επιτροπής, T-282/02, EU:T:2006:64, σκέψη 77 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία], ενώ παρασχεθείσες διαβεβαιώσεις ότι δεν θα αναζητηθεί μια ενίσχυση, οι οποίες προκύπτουν ενδεχομένως από διαβεβαιώσεις ότι το επίμαχο μέτρο δεν αποτελεί ενίσχυση, είναι σύμφωνες με το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 (βλ. ανωτέρω, σκέψη 44· βλ. επίσης, συναφώς, σημερινή απόφαση Banco Santander και Santusa κατά Επιτροπής, T-399/11 RENV, σκέψεις 272 έως 278).
- 47 Στην προκειμένη περίπτωση, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι πληρούται η τελευταία αυτή προϋπόθεση, αμφισβητεί, όμως, ότι πληρούνται οι δύο πρώτες προϋποθέσεις, οι οποίες επισημαίνεται ότι δεν είναι αφ' εαυτών περιοριστικές και επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό των περιστάσεων ως εξαιρετικών, όπως επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι συντρέχουν σπανίως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 2010, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni κατά Επιτροπής, T-62/08, EU:T:2010:268, σκέψεις 278 έως 289, της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Producteurs de légumes de France κατά Επιτροπής, T-328/09, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:498, σκέψεις 25 έως 30, και της 22ας Απριλίου 2016, Ιρλανδία και Aughinish Alumina κατά Επιτροπής, T-50/06 RENV II και T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, σκέψεις 222, 225 και 252).
- 48 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί επίσης ότι συντρέχει στη συγκεκριμένη περίπτωση μια επιπλέον προϋπόθεση, η οποία απορρέει από ορισμένες αποφάσεις που αφορούν την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και απαιτούν η παροχή της προστασίας αυτής να μην αντιτίθεται σε επιτακτικό δημόσιο συμφέρον (βλ. την παρατιθέμενη νομολογία στη σκέψη 83, κατωτέρω). Μπορεί, ωστόσο, να υποστηριχθεί ότι η στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων, του ατομικού συμφέροντος του προσώπου, αφενός, και του δημοσίου συμφέροντος της Ένωσης, αφετέρου, την οποία προϋποθέτει η εξέταση της προϋποθέσεως αυτής, συμβάλλει επίσης καθεαυτήν στην αναγνώριση δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποκλειστικά σε εξαιρετικές περιστάσεις, καθόσον επιτρέπει, παρότι οι συγκεκριμένες παρασχεθείσες διαβεβαιώσεις δημιούργησαν δικαιολογημένες προσδοκίες με αποτέλεσμα να πληρούνται οι δύο πρώτες προϋποθέσεις της αναγνώρισεως αυτής, να μην προστατεύεται η αναγνωρισμένη κατά τα λοιπά δικαιολογημένη εμπιστοσύνη επειδή αντιτίθεται στην προστασία της ένα δημόσιο συμφέρον της Ένωσης.

- 49 Κατά συνέπεια, κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να εξεταστεί εάν η Επιτροπή εκτίμησε ορθώς τις τρεις προϋποθέσεις αναγνώρισεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που αμφισβητήθηκαν από την προσφεύγουσα και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, εάν η Επιτροπή οριοθέτησε ορθώς το χρονικό πεδίο εφαρμογής της αναγνωριζόμενης δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, το οποίο επίσης αμφισβητείται από την προσφεύγουσα.

Επί των συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων που παρασχέθηκαν με τις απαντήσεις της Επιτροπής σε δύο κοινοβουλευτικές ερωτήσεις

- 50 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή συνήγαγε την ύπαρξη συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων που παρέσχε η διοίκηση της Ένωσης με απαντήσεις που δόθηκαν εξ ονόματος της Επιτροπής σε δύο κοινοβουλευτικές ερωτήσεις. Οι δύο απαντήσεις της Επιτροπής, οι οποίες δόθηκαν στην αγγλική γλώσσα από μέλος της Επιτροπής, περιελήφθησαν εν μέρει και μεταφράστηκαν στην αιτιολογική σκέψη 165 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

- 51 Σύμφωνα με την απάντηση που δόθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2006 στη γραπτή ερώτηση E-4431/05 (στο εξής: πρώτη απάντηση):

«5. Η Επιτροπή δεν δύναται να επιβεβαιώσει εάν οι αυξημένες προσφορές των ισπανικών εταιρειών οφείλονται στην ισπανική φορολογική νομοθεσία, η οποία επιτρέπει στις εταιρείες να προβούν σε απόσβεση του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου πιο γρήγορα από τις αντίστοιχες γαλλικές ή ιταλικές. Η Επιτροπή δύναται, ωστόσο, να επιβεβαιώσει ότι τέτοιου είδους εθνικές νομοθεσίες δεν εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων, αλλά συνιστούν γενικούς κανόνες, εφαρμόσιμους σε όλες τις εταιρείες στην Ισπανία.» (The Commission cannot confirm whether the high bids by Spanish companies are due to Spain's tax legislation enabling undertakings to write off goodwill more quickly than their French or Italian counterparts. The Commission can confirm, however, that such national legislations do not fall within the scope of application of state aid rules, because they might constitute general depreciation rules applicable to all undertakings in Spain.)

- 52 Σύμφωνα με την απάντηση που δόθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2006 στη γραπτή ερώτηση E-4772/05 (στο εξής: δεύτερη απάντηση):

«Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή, οι ισπανικοί φορολογικοί κανόνες σχετικά με την απόσβεση της υπεραξίας εφαρμόζονται σε όλες τις εταιρείες στην Ισπανία, ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, του τομέα και της νομικής τους μορφής ή του εάν είναι δημόσιες ή ιδιωτικές, καθώς συνιστούν κανόνες γενικής απόσβεσης. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι εν λόγω κανόνες εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων. Ασφαλώς, η Επιτροπή θα προβεί σε ενδελεχή έρευνα οποιαδήποτε πληροφορίας περί του αντιθέτου η οποία θα περιέλθει σε γνώση της.» [According to the information currently in its possession, it would however appear to the Commission that the Spanish (tax) rules related to the write off of "goodwill" are applicable to all undertakings in Spain independently from their sizes, sectors, legal forms or if they are privately or publicly owned because they constitute general depreciation rules. Therefore, they do not appear to fall within the scope of application of the state aid rules. The Commission will of course thoroughly investigate any information that would come to its knowledge indicating the contrary.]

- 53 Κατά πάγια νομολογία, αποτελούν διαβεβαιώσεις ικανές να δημιουργήσουν βάσιμες προσδοκίες οι πληροφορίες που είναι ακριβείς, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες και προέρχονται από εξουσιοδοτημένες και αξιόπιστες πηγές (αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2010, Kahla Thüringen Porzellan κατά Επιτροπής, C-537/08 P, EU:C:2010:769, σκέψη 63, της 13ης Ιουνίου 2013, HGA κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-630/11 P έως C-633/11 P, EU:C:2013:387, σκέψη 132, και της 12ης Δεκεμβρίου 2014, Banco Privado Português και Massa Insolvente do Banco Privado Português κατά Επιτροπής,

T-487/11, EU:T:2014:1077, σκέψη 125). Αντιθέτως, ουδείς δύναται να προβάλει παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αν δεν του έχουν δοθεί συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις από τη διοίκηση (βλ. αποφάσεις της 17ης Μαρτίου 2011, *AJD Tuna*, C-221/09, EU:C:2011:153, σκέψη 72, και της 18ης Ιουνίου 2013, *Schenker & Co. κ.λπ.*, C-681/11, EU:C:2013:404, σκέψη 41).

- 54 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την ύπαρξη συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων εκ μέρους της Επιτροπής, στηριζόμενη τόσο στη μορφή των δύο απαντήσεων της Επιτροπής όσο και στο περιεχόμενό τους.

– *Επί της μορφής των δύο απαντήσεων της Επιτροπής*

- 55 Κατά πάγια νομολογία, η μορφή υπό την οποία παρέχονται οι διαβεβαιώσεις της διοικήσεως δεν ασκεί επιρροή στην υπόθεση (αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 2006, *TEA-CEGOS κ.λπ. κατά Επιτροπής*, T-376/05 και T-383/05, EU:T:2006:47, σκέψη 88, και της 24ης Σεπτεμβρίου 2008, *Kahla Thüringen Porzellan κατά Επιτροπής*, T-20/03, EU:T:2008:395, σκέψη 146).

- 56 Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί τη νομολογία αυτή, την οποία εξάλλου υπενθυμίζει, αλλά υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι οι διαβεβαιώσεις που φέρονται να δόθηκαν από την Επιτροπή θα έπρεπε τουλάχιστον, αφενός, να απευθύνονται στους ωφελουμένους από το επίμαχο καθεστώς, πράγμα που δεν ισχύει για απαντήσεις της Επιτροπής σε κοινοβουλευτικές ερωτήσεις στο πλαίσιο μιας διοργανικής νομικής συζητήσεως, και, αφετέρου, να έχουν περιέλθει σε γνώση τους, πράγμα που επίσης δεν ισχύει, όπως προκύπτει από τον τρόπο διαδόσεως που ακολουθήθηκε.

- 57 Ωστόσο, πρώτον, ουδόλως προκύπτει από τη νομολογία ότι μόνον οι πράξεις θεσμικών οργάνων που απευθύνονται σε επιχειρήσεις ή προορίζονται ειδικά για αυτές είναι ικανές να τους δημιουργήσουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη. Προς την κατεύθυνση αυτή, έχει αναγνωριστεί ότι παρείχε σε επιχείρηση συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις πρακτική της Επιτροπής σχετική με υποθέσεις συγκεντρώσεως οι οποίες δεν αφορούσαν την επιχείρηση αυτή (βλ., συναφώς, απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, *MCI κατά Επιτροπής*, T-310/00, EU:T:2004:275, σκέψεις 108 έως 112). Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση πράξεως θεσμικού οργάνου που αφορά ειδικά την επίδικη ενίσχυση. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει, με την απόφαση της 22ας Ιουνίου 2006, *Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής* (C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:416, σκέψη 158), ότι μια απάντηση της Επιτροπής σε κοινοβουλευτική ερώτηση, όπως οι επίμαχες εν προκειμένω, είχε δημιουργήσει στους ωφελουμένους από το επίμαχο καθεστώς δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς τη νομιμότητά του.

- 58 Πράγματι, από τη νομολογία που παραθέτει η προσφεύγουσα δεν προκύπτει ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να είναι επισήμως ο αποδέκτης της πράξεως με την οποία παρέχονται οι συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις, αλλά ότι η έκφραση των «παρεχόμενων» ή «απευθυνόμενων» στον παραλήπτη διαβεβαιώσεων σημαίνει ότι οι παρεχόμενες διαβεβαιώσεις πρέπει να αφορούν τον εν λόγω ενδιαφερόμενο και να γνωστοποιούνται σε αυτόν (βλ., συναφώς, απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2004, *MCI κατά Επιτροπής*, T-310/00, EU:T:2004:275, σκέψεις 108 και 112). Όσον αφορά τη διάταξη της 13ης Δεκεμβρίου 2000, *Sodima κατά Επιτροπής* (C-44/00 P, EU:C:2000:686, σκέψη 50), την οποία επίσης επικαλείται η προσφεύγουσα, σημειώνεται ότι το Δικαστήριο δεν δέχθηκε βεβαίως με αυτήν ότι οι δημόσιες δηλώσεις μέλους της Επιτροπής είχαν παράσχει συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις στην προσφεύγουσα, αλλά και ότι η άρνηση αυτή οφειλόταν κυρίως στο περιεχόμενο των επίμαχων δηλώσεων, οι οποίες θεωρήθηκαν υπερβολικά γενικές.

- 59 Μπορεί επιπλέον να προστεθεί, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, ότι η διαδικασία των κοινοβουλευτικών ερωτήσεων, ακόμη και αν πραγματοποιείται μεταξύ δύο θεσμικών οργάνων, εν προκειμένω του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής, αποσκοπεί στην ενημέρωση των εκπροσώπων των πολιτών που συνεδριάζουν στο Κοινοβούλιο σχετικά με τη θέση του θεσμικού οργάνου στο οποίο απευθύνεται η

ερώτηση, εν προκειμένω της Επιτροπής, η οποία είναι το κύριο αρμόδιο όργανο για θέματα κρατικών ενισχύσεων, επί των ζητημάτων που απασχολούν τους πολίτες αυτούς, έτσι ώστε οι τελευταίοι να είναι σε θέση να προσαρμόσουν αναλόγως τις ενέργειές τους.

- 60 Δεύτερον, πρέπει να σημειωθεί, όπως κατά τα λοιπά δέχεται η προσφεύγουσα με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι οι απαντήσεις της Επιτροπής δημοσιοποιήθηκαν. Ειδικότερα, δημοσιεύθηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα ο αριθμός της ερωτήσεως, ο συντάκτης της, το αντικείμενό της με περισσότερες ή λιγότερες λεπτομέρειες, το θεσμικό όργανο στο οποίο απευθύνονταν, καθώς και αναφορά στην ύπαρξη και την ημερομηνία της απαντήσεως (ΕΕ 2006, C 327, σ. 164 και 192), με παραπομπή στον ιστότοπο του Κοινοβουλίου, στον οποίον δημοσιεύονται οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις στην πλήρη μορφή τους, στοιχεία τα οποία, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου (διάταξη της 19ης Σεπτεμβρίου 2005, *Air Bourbon* κατά Επιτροπής, T-321/04, EU:T:2005:328, σκέψη 34, και απόφαση της 11ης Μαρτίου 2009, *TF1* κατά Επιτροπής, T-354/05, EU:T:2009:66, σκέψη 35), επέχουν θέση δημοσιεύσεως και, εν πάση περιπτώσει, θεωρείται ότι παρέχουν επαρκή δημοσιότητα στις απαντήσεις της Επιτροπής.
- 61 Πρέπει να προστεθεί ότι, σε αντίθεση με όσα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, η αναφορά στον ιστότοπο του Κοινοβουλίου, σύμφωνα με την οποία «[ο]ι πληροφορίες που δημοσιεύονται στον παρόντα δικτυακό τόπο είναι γενικής φύσης και, άρα, δεν προορίζονται για την ικανοποίηση ατομικών αναγκών», δεν θέτει υπό αμφισβήτηση ούτε τον δημόσιο χαρακτήρα των επίμαχων πληροφοριών ούτε τον πιθανό χαρακτηρισμό τους ως συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων. Πράγματι, πέραν του ότι η προειδοποίηση αυτή δεν προέρχεται από τον συντάκτη των σχετικών πληροφοριών, επισημαίνεται ότι η παροχή συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων σημαίνει ότι αυτές αφορούν τον ωφελούμενο από αυτές, χωρίς όμως να τον εξατομικεύουν, υπό την έννοια ότι είναι ένας από τους μόνους ή και ο μόνος ωφελούμενος από αυτές.
- 62 Ομοίως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ότι η δημοσίευση ορισμένων στοιχείων των απαντήσεων της Επιτροπής στην Επίσημη Εφημερίδα αποτελεί εν προκειμένω πηγή ανασφάλειας δικαίου, στο μέτρο που η Επιτροπή θεωρεί ως ημερομηνία του γεγονότος που δημιουργήσε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη την ημερομηνία των απαντήσεων στις κοινοβουλευτικές ερωτήσεις στην προσβαλλόμενη απόφαση και την ημερομηνία της εν λόγω δημοσιεύσεως στην Επίσημη Εφημερίδα στο υπόμνημά της αντικρούσεως. Ειδικότερα, όπως θα διευκρινιστεί κατωτέρω, στις σκέψεις 91 έως 105, η ημερομηνία της πράξεως που δημιουργήσε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη δεν είναι καθοριστική για τον προσδιορισμό των ενισχύσεων για τις οποίες δεν συντρέχει υποχρέωση ανακτήσεως. Πρέπει να προστεθεί ότι, εν πάση περιπτώσει, ο ισχυρισμός αυτός της προσφεύγουσας, με τον οποίον αμφισβητείται στην πραγματικότητα μια αναφορά του υπομνήματος αντικρούσεως της Επιτροπής, δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα της προσβαλλομένης διατάξεως.
- 63 Επομένως, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η φύση και ο τρόπος δημοσιεύσεως των απαντήσεων της Επιτροπής δεν μπορούν καθεαυτά να αποκλείσουν το ενδεχόμενο οι απαντήσεις αυτές να παρείχαν συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις στους ωφελούμενους από το επίμαχο καθεστώς. Αντιθέτως, μπορούσαν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των ωφελουμένων στη νομιμότητα του καθεστώτος αυτού.

– *Επί του περιεχομένου των απαντήσεων της Επιτροπής*

- 64 Όσον αφορά την πρώτη απάντηση της Επιτροπής, πρέπει να επισημανθεί ότι, αφενός, σε αντίθεση με όσα υπαινίσσεται η προσφεύγουσα με τον ισχυρισμό ότι η υποβληθείσα ερώτηση ήταν γενική, η υποερώτηση 5 της ερωτήσεως αυτής περιγράφει σαφώς το επίμαχο καθεστώς, αναφερόμενη στην «ισπανική φορολογική νομοθεσία [η οποία] επιτρέπει στις εταιρείες να προβούν σε απόσβεση [της υπεραξίας] του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου». Αφετέρου, παρατηρείται ότι η Επιτροπή απάντησε κατά τρόπο ακριβή, με σαφή αναφορά στη νομοθεσία στην οποία αναφέρεται η υποερώτηση 5

(απάντηση αριθ. 5, πρώτο εδάφιο), την οποία εξάλλου αντιπαρέβαλε με μια άλλη ισπανική φορολογική νομοθετική ρύθμιση (απάντηση αριθ. 5, δεύτερο εδάφιο), και ανεπιφύλακτο, καθώς ανέφερε κατά τρόπο σταθερό και σαφή ότι το επίμαχο καθεστώς δεν αποτελούσε κρατική ενίσχυση («Η Επιτροπή δύναται, ωστόσο, να επιβεβαιώσει ότι τέτοιου είδους εθνικές νομοθεσίες [όπως το επίμαχο καθεστώς] δεν εμπίπτουν στον τομέα εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων.»).

- 65 Όσον αφορά τη δεύτερη απάντηση της Επιτροπής, μπορεί βεβαίως να γίνει δεκτό, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ότι καίτοι κινείται προς την ίδια κατεύθυνση, είναι διατυπωμένη πιο προσεκτικά απ' ό,τι η πρώτη απάντηση. Συγκεκριμένα, αφενός, η Επιτροπή χρησιμοποιεί δύο φορές το ρήμα «φαίνεται» (appear) και, αφετέρου, ολοκληρώνει την απάντησή της με την αναγγελία εμπεριστατωμένης έρευνας σε περίπτωση που περιέλθει σε γνώση της πληροφορία περί του αντιθέτου.
- 66 Πρέπει, ωστόσο, να γίνει δεκτό ότι η προσεκτική αυτή διατύπωση δεν θέτει σε καμία περίπτωση υπό αμφισβήτηση τον ακριβή, ανεπιφύλακτο και συγκλίνοντα χαρακτήρα των τοποθετήσεων της Επιτροπής ως προς το επίμαχο καθεστώς. Πράγματι, η προσεκτική αυτή διατύπωση εξηγείται κυρίως από το γεγονός ότι η υποβληθείσα ερώτηση αφορούσε ακριβώς μόνον το επίμαχο καθεστώς και καθιστούσε υπόλογη την Επιτροπή για την αδράνειά της σε σχέση με αυτό, υποχρεώνοντάς την κατ' αυτόν τον τρόπο να δικαιολογηθεί σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων της βάσει του κανονισμού 659/1999. Όπως εύστοχα επισήμανε η Επιτροπή, το γεγονός αυτό εξηγεί την εκ μέρους της διευκρίνιση ότι, σε περίπτωση πληροφοριών ότι το επίμαχο καθεστώς συνιστά κρατική ενίσχυση, θα ερευνούσε διεξοδικά όχι το επίμαχο καθεστώς, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, αλλά την εν λόγω πληροφορία, όπως είναι υποχρεωμένη βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού.
- 67 Ο όρος «φαίνεται» (appear) πρέπει επίσης να εξεταστεί σε σχέση με το γεγονός, πρώτον, ότι η Επιτροπή υποβάλλει αμέσως μετά αιτιολογημένη θέση [«it would [...] appear to the Commission that the Spanish (tax) rules related to the writeoff of “goodwill” are applicable to all undertakings in Spain independently from their sizes, sectors, legal forms or if they are privately or publicly owned because they constitute general depreciation rules»] και, δεύτερον, ότι αντιδιαστέλλει σαφώς τη θέση αυτή προς τη μη τοποθέτηση επί του θέματος στο οποίο αναφέρθηκε στην προηγούμενη περίοδο («the Commission cannot confirm whether [...] it would however appear»). Επισημαίνεται εξάλλου ότι η δεύτερη απάντηση αποτελεί συνέχεια της πρώτης, η οποία είχε εκφραστεί τουλάχιστον έναν μήνα νωρίτερα από το ίδιο μέλος της Επιτροπής και κινούνταν προς την ίδια κατεύθυνση, καθώς χρησιμοποιούσε εν μέρει την ίδια διατύπωση («constitute general depreciation rules»), επιβεβαιώνοντας με τον τρόπο αυτόν τον συγκλίνοντα χαρακτήρα των παρεχόμενων πληροφοριών.
- 68 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει, σε αντίθεση προς όσα ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, ότι οι απαντήσεις της Επιτροπής του Ιανουαρίου και του Φεβρουαρίου 2006 στις κοινοβουλευτικές ερωτήσεις είχαν παράσχει συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις στους ωφελούμενους από το επίμαχο καθεστώς ότι το τελευταίο δεν υπόκειται στους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και απαρτίζεται από γενικούς κανόνες περί αποσβέσεως που εφαρμόζονται σε όλες τις επιχειρήσεις στην Ισπανία. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή ορθώς έκρινε με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι πληρούται η εν λόγω προϋπόθεση εφαρμογής της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

Επί του δικαιολογημένου χαρακτήρα της δημιουργηθείσας εμπιστοσύνης

- 69 Κατά πάγια νομολογία, μόνον η «δικαιολογημένη εμπιστοσύνη» μπορεί να προστατευθεί. Ειδικότερα, η εμπιστοσύνη είναι άξια προστασίας μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος μπορεί βασίμως να έχει προσδοκίες για τη διατήρηση ή τη σταθερότητα της καταστάσεως (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Υ. Bot στην υπόθεση Επιτροπή κατά Koninklijke FrieslandCampina, C-519/07 P, EU:C:2009:256, σκέψη 78). Προκειμένου να εκτιμήσει τον δικαιολογημένο χαρακτήρα της προβαλλόμενης εμπιστοσύνης, ο δικαστής της Ένωσης λαμβάνει υπόψη τον συνετό, ενημερωμένο και επιμελή

επιχειρηματία (βλ. απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2014, Alcoa Trasformazioni κατά Επιτροπής, T-177/10, EU:T:2014:897, σκέψεις 60 και 72 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Λαμβάνει επίσης υπόψη τον τομέα ή το αντικείμενο σε σχέση με το οποίο δημιουργείται η προβαλλόμενη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη. Κατ' αυτόν τον τρόπο, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμενικού χαρακτήρα της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως (απόφαση της 16ης Μαΐου 2000, Γαλλία κατά Ladbroke Racing και Επιτροπής, C-83/98 P, EU:C:2000:248, σκέψη 25), η εκτίμηση της Επιτροπής ότι ένα μέτρο δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση δεν δημιουργεί έννομη κατάσταση που μπορεί να μεταβάλλεται συχνά στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεως των θεσμικών οργάνων, όπως μπορεί να ισχύει, μεταξύ άλλων, σε έναν τομέα όπως αυτός των κοινών οργανώσεων των αγορών, το αντικείμενο των οποίων προϋποθέτει συνεχή προσαρμογή αναλόγως της οικονομικής καταστάσεως (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ph. Léger στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:89, σκέψη 419), με αποτέλεσμα να μην μπορεί να θεωρηθεί ότι οι επιχειρηματίες δικαιολογημένα πίστεψαν ότι μια υφιστάμενη κατάσταση επρόκειτο να διατηρηθεί (βλ. απόφαση της 15ης Ιουλίου 2004, Di Lenardo και Dilexport, C-37/02 και C-38/02, EU:C:2004:443, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 70 Κατά συνέπεια, όσον αφορά το επιχείρημα περί δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εκ μέρους των δικαιούχων κρατικής ενισχύσεως, μια τοποθέτηση της Επιτροπής, η οποία είναι η κυρίως αρμόδια αρχή για την εφαρμογή των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων και η μόνη αρμόδια να εκτιμά το συμβατό ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά, καθιστά αφ' εαυτής δικαιολογημένη την εμπιστοσύνη που δημιουργεί η τοποθέτηση αυτή.
- 71 Από τα ανωτέρω συνάγεται επίσης ότι, κατά συνέπεια, δεν ασκούν επιρροή κατά την εκτίμηση του αν είναι δικαιολογημένη η εμπιστοσύνη των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς όλες οι πράξεις και οι πρακτικές που δεν προέρχονται από την Επιτροπή, όπως εκείνες που προέρχονται από τον Τύπο, την προσφεύγουσα, τους ωφελουμένους ή τις ισπανικές αρχές που επικαλείται η προσφεύγουσα.
- 72 Πρέπει να προστεθεί ότι, μολονότι η προσεκτική διατύπωση της δεύτερης απαντήσεως της Επιτροπής θα έπρεπε να οδηγήσει σε περαιτέρω εξέταση των εν λόγω πράξεων και συμπεριφορών, δεν μπορεί να συναχθεί από αυτήν το αδικαιολόγητο της προβαλλόμενης εμπιστοσύνης, υπό την έννοια ότι οι ωφελούμενοι από το επίμαχο καθεστώς θα έπρεπε να είχαν προβλέψει την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως στηριζόμενοι στη διατύπωση αυτή.
- 73 Πράγματι, όσον αφορά τα προβαλλόμενα άρθρα του διεθνούς Τύπου, επισημαίνεται ότι περιορίζονται ουσιαστικά στην αναφορά του επίμαχου καθεστώτος, καθώς και στις οικονομικές συνέπειες που φέρεται να έχει, και ότι το μόνο άρθρο το οποίο αναφέρεται, χωρίς να τις προσδιορίζει, σε επικρίσεις υπό το πρίσμα των κανόνων περί απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων παραθέτει στη συνέχεια τις δηλώσεις των υπαλλήλων της Επιτροπής, σύμφωνα με τις οποίες το επίμαχο καθεστώς δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, στο μέτρο που δεν ωφελεί συγκεκριμένες επιχειρήσεις ή κλάδους.
- 74 Όσον αφορά την καταγγελία της προσφεύγουσας που δέχθηκε η Επιτροπή στις 28 Αυγούστου 2007 και τα δημοσιεύματα που αναφέρθηκαν σε αυτήν, υπενθυμίζεται ότι η παροχή πληροφοριών σχετικά με φερόμενη ως παράνομη ενίσχυση δημιουργεί μόνον την υποχρέωση αμελλητί εξετάσεως των πληροφοριών αυτών (άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999), καθώς και την υποχρέωση ενημερώσεως του καταγγέλλοντος για τη συνέχεια που δόθηκε στην καταγγελία του (άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 659/1999), δεν συνεπάγεται, όμως, την κίνηση επίσημης διαδικασίας έρευνας ούτε, πολλώ μάλλον, τη λήψη «αρνητικής αποφάσεως» με την οποία να διαπιστώνεται το ασύμβατο της ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά (άρθρο 7, παράγραφος 5, του κανονισμού 659/1999). Μπορεί επίσης να προστεθεί ότι για το επίμαχο καθεστώς είχε υποβληθεί στην Επιτροπή μόνον μία καταγγελία, παρότι αυτό ίσχυε από πολλών ετών κατά την ημερομηνία καταθέσεως της καταγγελίας αυτής.

- 75 Όσον αφορά τη συμπεριφορά της Telefónica, δεν προκύπτει από την ανακοίνωση της εταιρίας αυτής, η οποία ήταν μεταγενέστερη της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως και προσκομίστηκε από την προσφεύγουσα, ότι η εταιρία αυτή παραιτήθηκε από την εφαρμογή του επίμαχου καθεστώτος εν αναμονή της σχετικής αποφάσεως της Επιτροπής. Εν πάση περιπτώσει, αυτή η ιδιαίτερα προσεκτική συμπεριφορά ενός από τους ωφελουμένους από το επίμαχο καθεστώς δεν οδηγεί αφ' εαυτής στο συμπέρασμα ότι η εμπιστοσύνη των ωφελουμένων από το καθεστώς αυτό δεν είναι δικαιολογημένη.
- 76 Όσον αφορά τη στάση των ισπανικών αρχών, οι οποίες «συζήτησαν» το συμβατό του επίμαχου καθεστώτος με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων, αρκεί η διαπίστωση ότι δεν υποστηρίζεται από τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία. Ειδικότερα, τα άρθρα του Τύπου που προσαρτήθηκαν στο υπόμνημα απαντήσεως αντανακλούν βεβαίως τις δυσκολίες τις οποίες αντιμετώπισαν και αναγνώρισαν οι ισπανικές αρχές κατά την εφαρμογή του επίμαχου καθεστώτος, ωστόσο οι δυσχέρειες αυτές δεν σχετίζονται με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων. Εξάλλου, τα προβλήματα συμβατότητας με τους κανόνες περί απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων στα οποία αναφέρονται τα άρθρα αυτά προβάλλονται αποκλειστικά από την Επιτροπή (βλ. κατωτέρω, σκέψη 79).
- 77 Όσον αφορά τις προβαλλόμενες πράξεις και τις πρακτικές της Επιτροπής, πρέπει ακόμη να προστεθούν τα κατωτέρω.
- 78 Πρώτον, όσον αφορά τα φερόμενα ως παρόμοια φορολογικά καθεστώτα, τα οποία θεωρήθηκε από την Επιτροπή ότι συνιστούν ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά το 2000 (απόφαση που επικυρώθηκε με την απόφαση της 15ης Ιουλίου 2004, Ισπανία κατά Επιτροπής, C-501/00, EU:C:2004:438) και το 2006, πρέπει να θεωρηθεί ότι, λόγω του εξατομικευμένου χαρακτήρα της εκτιμήσεως κάθε κοινοποιούμενης ή καταγγελλόμενης ενισχύσεως, η εκτίμηση επί ορισμένης ενισχύσεως δεν μπορεί να αμφισβητήσει το δικαιολογημένο της εμπιστοσύνης προς την εκτίμηση επί άλλης, έστω και παρόμοιας, ενισχύσεως. Ειδικότερα, όπως μια θετική απόφαση της Επιτροπής επί ενισχύσεως δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εμπιστοσύνη των εν δυνάμει ωφελουμένων από μελλοντικά σχέδια παρόμοιων ενισχύσεων στη συμβατότητά τους με την κοινή αγορά (βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, Regione autonoma della Sardegna κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-394/08, T-408/08, T-453/08 και T-454/08, EU:T:2011:493, σκέψη 283 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), μια αρνητική απόφαση δεν μπορεί να θίξει τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που δημιουργήσαν συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις οι οποίες δόθηκαν σε σχέση με τη συμβατότητα προς την κοινή αγορά παρόμοιων εθνικών καθεστώτων ενισχύσεων.
- 79 Δεύτερον, όσον αφορά τα μέτρα που ελήφθησαν από την Επιτροπή πριν την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας (αιτήματα παροχής πληροφοριών προς τις ισπανικές αρχές), όπως περιγράφηκαν σε δύο άρθρα του Τύπου τον Φεβρουάριο και τον Ιούνιο του 2007 (βλ. και ανωτέρω, σκέψη 4), δεν σημαίνουν, στο στάδιο στο οποίο ελήφθησαν, τοποθέτηση της Επιτροπής επί του σύννομου της επίμαχης εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως (βλ. επίσης κατωτέρω, σκέψη 111) και δεν μπορούν επομένως ως τέτοια να θίξουν τον δικαιολογημένο χαρακτήρα της εμπιστοσύνης την οποία δημιούργησαν οι συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις που έδωσε εξάλλου η Επιτροπή (βλ., συναφώς, απόφαση της 1ης Ιουλίου 2010, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni κατά Επιτροπής, T-62/08, EU:T:2010:268, σκέψη 280).
- 80 Επομένως, η Επιτροπή βασίμως έκρινε εν προκειμένω ότι η εμπιστοσύνη των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς στη νομιμότητά του ήταν δικαιολογημένη. Μπορεί να προστεθεί ότι ένας συνετός και ενημερωμένος επιχειρηματίας θα αμφέβαλλε ακόμη λιγότερο για τη νομιμότητα του καθεστώτος αυτού, στο μέτρο που το ίδιο το Γενικό Δικαστήριο έκρινε το 2014 ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει ότι το εν λόγω καθεστώς, στο οποίο είχε πρόσβαση κάθε επιχείρηση ανεξαρτήτως κατηγορίας, αποτελούσε κρατική ενίσχυση (αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 2014, Autogrill España κατά Επιτροπής, T-219/10, EU:T:2014:939, και Banco Santander και Santusa κατά Επιτροπής, T-399/11, EU:T:2014:938, οι οποίες ακυρώθηκαν με την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά World Duty Free Group SA κ.λπ., C-20/15 P και C-21/15 P, EU:C:2016:981).

Επί της σταθμίσεως των αντικρουομένων συμφερόντων

- 81 Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή θεώρησε, στην αιτιολογική σκέψη 168 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι, «σύμφωνα με προηγούμενη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και με την πρακτική της Επιτροπής, ελλείψει επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος, [...] πρέπει να επιτραπεί στους δικαιούχους να εξακολουθήσουν να απολαμβάνουν τα οφέλη [του επίμαχου καθεστώτος]».
- 82 Έτσι, δεν μπορεί να θεωρηθεί, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ότι η Επιτροπή παρέλειψε να εξετάσει εν προκειμένω την προϋπόθεση της αναγνώρισεως μιας δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που αφορά την απουσία επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος η οποία θα εμπόδιζε την αναγνώριση αυτή. Πράγματι, έστω και εν συντομία, ανέφερε σαφώς ότι στην περίπτωση του επίμαχου καθεστώτος δεν συνέτρεχε δημόσιο συμφέρον το οποίο θα απαγόρευε τη συνέχιση της εφαρμογής του και θα επέβαλλε την επιστροφή των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν δυνάμει αυτού, παρά τη συνδρομή των λοιπών προϋποθέσεων αναγνώρισεως δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 83 Καίτοι η προσφεύγουσα συνάγει από τη συντομία της αναφοράς της Επιτροπής ότι η τελευταία δεν εξέτασε στην πραγματικότητα εάν υπήρχε επιτακτικό έννομο συμφέρον που εμπόδιζε εν προκειμένω την αναγνώριση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς, επισημαίνεται ότι η προϋπόθεση που αφορά το «επιτακτικό δημόσιο συμφέρον» (ή το «συμφέρον δημοσίας τάξεως» κατ' άλλη έκφραση που χρησιμοποιείται επίσης στη νομολογία) αποτελεί αρνητική προϋπόθεση, υπό την έννοια ότι δεν πρέπει να συντρέχει προκειμένου να αναγνωριστεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 1997, Affish, C-183/95, EU:C:1997:373, σκέψη 57, και της 22ας Ιουνίου 2006, Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:416, σκέψη 148). Προκύπτει, έτσι, από τις αποφάσεις που επικύρωσαν την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ότι το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκαν σε απλή αναφορά στην απουσία επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος (βλ., συναφώς, απόφαση της 17ης Απριλίου 1997, de Compte κατά Κοινοβουλίου, C-90/95 P, EU:C:1997:198, σκέψη 39), όπως εκείνη της προσβαλλομένης αποφάσεως, όταν δεν αγνόησαν εντελώς το συμφέρον αυτό, στο μέτρο που οι διάδικοι δεν είχαν αμφισβητήσει τη συνδρομή της εν λόγω προϋποθέσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 1987, RSV κατά Επιτροπής, 223/85, EU:C:1987:502, σκέψεις 13 έως 17, και της 5ης Ιουνίου 2001, ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi κατά Επιτροπής, T-6/99, EU:T:2001:145, σκέψεις 188 έως 191).
- 84 Από τα ανωτέρω μπορεί να συναχθεί ότι η Επιτροπή υποχρεούται να αναφέρεται λεπτομερέστερα στην εξέταση της σχετικής προϋποθέσεως μόνον εφόσον δεν τίθεται ζήτημα προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης για τον λόγο ότι ένα επιτακτικό δημόσιο συμφέρον εμποδίζει την αναγνώρισή της, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω, ή εάν τα ενδιαφερόμενα μέρη επικαλεστούν συγκεκριμένο δημόσιο συμφέρον, πράγμα που δεν συνέβη. Πράγματι, από τα στοιχεία του φακέλου της διοικητικής διαδικασίας δεν προκύπτει κανένα επιχείρημα, μεταξύ άλλων της προσφεύγουσας (στην καταγγελία και στις παρατηρήσεις της σχετικά με την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας), σχετικό με την ύπαρξη εν προκειμένω επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος το οποίο θα εμπόδιζε την αναγνώριση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς. Εξάλλου, η προσφεύγουσα ανέφερε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, απαντώντας σε ερώτηση του Γενικού Δικαστηρίου, ότι δεν ήταν σε θέση να επιβεβαιώσει αν είχε επικαλεστεί επιτακτικό δημόσιο συμφέρον κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, διευκρινίζοντας πάντως ότι δεν απέκλειτο στην ίδια να το επικαλεστεί, λαμβανομένης υπόψη της υποχρεώσεως καταργήσεως και αναζητήσεως των παρανόμων ενισχύσεων.
- 85 Μολονότι η προσφεύγουσα υποστηρίζει επίσης, ιδίως με το τελευταίο επιχείρημα, ότι η Επιτροπή όφειλε εν προκειμένω να κρίνει ότι το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον από την πλήρη κατάργηση των πλεονεκτημάτων που παρείχε το επίμαχο καθεστώς υπερσχύει των συμφερόντων των ωφελουμένων από το ίδιο καθεστώς, επισημαίνεται ότι το εν λόγω δημόσιο συμφέρον συγχέεται κατ' ουσίαν με την ίδια την αρχή της ανακτήσεως των παράνομων ενισχύσεων, από την οποία η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποτελεί εξαίρεση. Ένα τέτοιο συμφέρον δεν μπορεί επομένως, όπως

ορθώς επισήμανε η Επιτροπή με τα υπομνήματά της και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, να εμπίπτει στην έννοια του επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις, καθώς το τελευταίο αυτό συμφέρον σχετίζεται με ζητήματα διαφορετικά από εκείνα που προκύπτουν από την υποχρέωση ανακτήσεως των παράνομων και μη συμβατών με την εσωτερική αγορά ενισχύσεων, όπως, παραδείγματος χάριν, με την προστασία της υγείας ή του περιβάλλοντος. Επιπλέον, ακόμη και αν η στάθμιση με ένα τέτοιο συμφέρον γινόταν δεκτή, το να αναγνωριστεί ως ιδιαίτερα σημαντικό το συμφέρον αυτό στο πλαίσιο της εν λόγω σταθμίσεως θα είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση της εξαιρέσεως του άρθρου 14 του κανονισμού 659/1999, η οποία υπενθυμίζεται ότι έχει ως σκοπό να διασφαλίσει την τήρηση μιας «θεμελιώδους αρχής» (βλ. ανωτέρω, σκέψη 37).

86 Ως εκ τούτου, στην επίδικη υπόθεση, δεδομένου ότι οι πράξεις τις οποίες ευνοούσε το επίμαχο καθεστώς ήταν μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις, λαμβανομένης υπόψη της εικοσαετίας που προβλέπεται από το καθεστώς αυτό ως χρόνος αποσβέσεως (βλ. ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 της προσβαλλομένης αποφάσεως), και ότι τέτοιες υποχρεώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι κλίνουν την πλάστιγγα υπέρ των ατομικών συμφερόντων των δικαιούχων της ενισχύσεως (βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Ιουνίου 2006, Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:416, σκέψεις 164 έως 166). Πρέπει να τονιστεί επιπλέον ότι αυτή η μακροπρόθεσμη διατήρηση αφορά μόνον τις φορολογικές εκπτώσεις που αντιστοιχούν στην απόκτηση συμμετοχών κατά την περίοδο που καλύπτεται από την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (2002-2007) και δεν συνεπάγεται ότι το επίμαχο καθεστώς εξακολουθεί να ισχύει για τις περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών μετά το 2007. Τέλος, ο σημαντικός χαρακτήρας των ατομικών πλεονεκτημάτων που χορηγήθηκαν στους δικαιούχους, τον οποίον προβάλλει η προσφεύγουσα, συνηγορεί μάλλον υπέρ της διατηρήσεως των πλεονεκτημάτων αυτών, προκειμένου να μην προκληθεί σε αυτά βέβαιη και σοβαρή ζημία, παρά υπέρ της ανακτήσεως, η οποία θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ενδεχομένως εάν η έκταση των επιζήμιων αποτελεσμάτων σε επίπεδο Ένωσης ήταν και αυτή σημαντική, παραδείγματος χάριν, λόγω του αριθμού των ωφελουμένων και των αποκτήσεων συμμετοχών, επιχείρημα που δεν προβάλλεται καν από την προσφεύγουσα (βλ., συναφώς, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ph. Léger στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, C-182/03 και C-217/03, EU:C:2006:89, σκέψεις 428 και 429).

87 Λαμβανομένων υπόψη όλων αυτών των περιστάσεων, μπορεί να θεωρηθεί εν προκειμένω ότι η Επιτροπή προέβη στη δέουσα εξέταση, τόσο ως προς τον τύπο όσο και ως προς την ουσία, της προϋποθέσεως αναγνωρίσεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εκ μέρους των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς που αφορά τη στάθμιση των συμφερόντων.

Επί της χρονικής εκτάσεως της προστατευόμενης δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

88 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι εσφαλμένως επεξέτεινε την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης σε όλες τις συμμετοχές που αποκτήθηκαν πριν τις 21 Δεκεμβρίου 2007, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προηγήθηκαν των δύο απαντήσεων της Επιτροπής το 2006 και των μεταγενέστερων της απαντήσεως της Επιτροπής της 5ης Φεβρουαρίου 2007 σε κοινοβουλευτική ερώτηση.

– *Επί του αν συμπεριλαμβάνονται οι ενισχύσεις οι οποίες αφορούν περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών πριν τις δύο απαντήσεις της Επιτροπής το 2006*

89 Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή θεώρησε με την προσβαλλόμενη απόφαση τα εξής:

«(164) Σε ό,τι αφορά τις συνέπειες των δηλώσεων της Επιτροπής σχετικά με τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, η Επιτροπή θεωρεί ότι πρέπει να διακριθούν δύο περίοδοι: α) η περίοδος από τη θέση σε ισχύ του μέτρου την 1.1.2002 μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης

κινήσεως της διαδικασίας στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* την 21.12.2007 και β) η περίοδος μετά τη δημοσίευση της απόφασης κινήσεως της διαδικασίας στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*.

(165) Σε ό,τι αφορά την πρώτη περίοδο, [...]

(166) [...]Οποιαδήποτε ακριβής και άνευ όρων δήλωση εκ μέρους της Επιτροπής, η οποία ορίζει ότι ένα εθνικό μέτρο δεν πρέπει να θεωρείται κρατική ενίσχυση, ερμηνεύεται, όπως είναι φυσικό, ως δήλωση ότι το μέτρο δεν συνιστά κρατική ενίσχυση εξ αρχής (δηλαδή, ακόμη και πριν από την εν λόγω δήλωση). Οποιαδήποτε εταιρεία βρισκόταν προγενέστερα σε αβεβαιότητα σχετικά με το εάν στο μέλλον θα γινόταν αντικείμενο –στο πλαίσιο των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων– μιας διαταγής ανάκτησης των οφελών που είχε αποκτήσει βάσει του καθεστώτος απόσβεσης του εμπορικού κεφαλαίου που είχε προκύψει από συναλλαγές οι οποίες έλαβαν χώρα πριν από τις δηλώσεις της Επιτροπής, θα μπορούσε, κατόπιν αυτών των δηλώσεων, να εξαγεί το συμπέρασμα ότι η εν λόγω αβεβαιότητα ήταν αβάσιμη. Ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να επιδείξει μεγαλύτερη επιμέλεια ακόμη και από την Επιτροπή από αυτήν την άποψη. Υπό αυτές τις ειδικές συνθήκες, κι έχοντας υπόψη ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν απαιτεί αποδείξεις ότι υπάρχει σύνδεσμος ανάμεσα στις εγγυήσεις ενός κοινοτικού θεσμού και τη συμπεριφορά των πολιτών ή των επιχειρήσεων στους οποίους αναφέρονται οι εν λόγω εγγυήσεις [...], κάθε προνοητικός επιχειρηματίας δικαιούταν να αναμένει ότι η Επιτροπή δεν θα επέβαλε μεταγενέστερα καμία ανάκτηση των οφελών [...] που θα είχαν προκύψει από ένα μέτρο το οποίο η ίδια είχε αξιολογήσει προγενέστερα, σε δήλωση ενός κοινοτικού θεσμού, ότι δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, ανεξαρτήτως του πότε ολοκληρώθηκε η συναλλαγή που ευνοούσαν από το μέτρο ενίσχυσης.

(167) Κατά συνέπεια, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δικαιούχοι του επίμαχου μέτρου είχαν λόγους δικαιολογημένης εμπιστοσύνης να πιστεύουν ότι η ενίσχυση δεν θα ανακτάτο και, ως εκ τούτου, δεν προβαίνει σε ανάκτηση των φορολογικών ενισχύσεων που παραχωρήθηκαν στους εν λόγω δικαιούχους στο πλαίσιο συμμετοχής, άμεσης ή έμμεσης, εκ μέρους μιας ισπανικής εταιρείας, σε κάποια αλλοδαπή εταιρεία πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης [...] στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* της απόφασης της Επιτροπής να εκκινήσει τη διαδικασία της επίσημης έρευνας σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 2, της συνθήκης.»

⁹⁰ Η προσφεύγουσα αμφισβητεί αυτή την προσέγγιση της Επιτροπής, στο μέτρο που τείνει να συμπεριλάβει στο πεδίο προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης τις πράξεις που διενεργήθηκαν πριν τις ημερομηνίες των δύο απαντήσεων της Επιτροπής το 2006. Η προσφεύγουσα στηρίζεται συναφώς, αφενός, στην αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, όπως αυτή αναγνωρίζεται στο γερμανικό δίκαιο, και, αφετέρου, στη νομολογία του Δικαστηρίου.

⁹¹ Κατ' αρχάς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι δύο αυτές βάσεις δεν προσφέρονται προς στήριξη της θέσεως της προσφεύγουσας.

⁹² Όσον αφορά την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης όπως αναγνωρίζεται στο γερμανικό δίκαιο, υπενθυμίζεται ότι η πρώτη απόφαση που κατοχύρωσε την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά το δίκαιο της Ένωσης τη συνήγαγε, κατά την παραδοσιακή μέθοδο «ανακαλύψεως» των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, κατόπιν συγκριτικής μελέτης του δικαίου των έξι κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1957, *Algera* κ.λπ. κατά Κοινής Συνελεύσεως, 7/56 και 3/57 έως 7/57, EU:C:1957:7, σ. 115). Επομένως, στο μέτρο που η προσφεύγουσα στηρίζεται μόνον στην αρχή του γερμανικού δικαίου, η οποία απαιτεί από τον δικαιούχο της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης να συγκεκριμενοποιεί την εμπιστοσύνη αυτή σε πράξη εμπιστοσύνης κατ' ανάγκη μεταγενέστερη της πράξεως που δημιούργησε την εμπιστοσύνη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η υποχρέωση αυτή επιβάλλεται και από το δίκαιο της Ένωσης. Επισημαίνεται επιπλέον ότι, με τις προτάσεις του στην υπόθεση *Westzucker* (1/73,

EU:C:1973:61), στις οποίες παραπέμπει η προσφεύγουσα, ο γενικός εισαγγελέας K. Roemer παρέπεμψε μεν σε απόφαση του γερμανικού Bundesverfassungsgericht (ομοσπονδιακού συνταγματικού δικαστηρίου) (σ. 741), αλλά παρέπεμψε επίσης –σύμφωνα με την ως άνω παραδοσιακή μέθοδο προσδιορισμού των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης– σε αποφάσεις του Cour de cassation (Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Γαλλία) και του Cour d'appel de Bruxelles (εφετείου Βρυξελλών, Βέλγιο) (σ. 739).

- 93 Επομένως, οι απαιτούμενες κατά το γερμανικό δίκαιο προϋποθέσεις προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και, ειδικότερα, η προϋπόθεση που αφορά την πράξη εμπιστοσύνης, δεν μπορούν να εφαρμοστούν εν προκειμένω.
- 94 Όσον αφορά τη νομολογία που επικαλείται η προσφεύγουσα, δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι μπορούν να καλύπτονται από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη μόνον οι πράξεις που έχουν πραγματοποιηθεί μετά την απόκτηση της εμπιστοσύνης αυτής.
- 95 Ειδικότερα, σε όλες τις προπαρατεθείσες αποφάσεις που εφάρμοσαν την αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης –η απόφαση της 18ης Μαρτίου 1975, Deuka, 78/74, (EU:C:1975:44, σκέψη 14), αφορούσε κυρίως την αρχή της ασφάλειας δικαίου–, η εξεταζόμενη κατάσταση ήταν συγκεκριμένη και διέφερε από αυτήν της κρινομένης υποθέσεως, καθώς τα πλεονεκτήματα που προστατεύονταν από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη είχαν χορηγηθεί από τη διοίκηση της Ένωσης και η χορήγηση αυτή συνιστούσε συγχρόνως και την πράξη που δημιούργησε την εμπιστοσύνη (χορήγηση του πιστοποιητικού εξαγωγής και προκαθορισμός του εξισωτικού ποσού στην απόφαση της 14ης Μαΐου 1975, CNTA κατά Επιτροπής, 74/74, EU:C:1975:59, χορήγηση της πριμοδοτήσεως μη εμπορίας στις αποφάσεις της 28ης Απριλίου 1988, 120/86, Mulder, EU:C:1988:213, της 28ης Απριλίου 1988, von Deetzen, 170/86, EU:C:1988:214, και της 10ης Ιανουαρίου 1992, Kühn, C-177/90, EU:C:1992:2). Η σύμπτωση αυτή είχε τότε ως αναγκαία συνέπεια το ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη κάλυπτε μόνον τα πλεονεκτήματα που είχαν χορηγηθεί με βάση την πράξη που δημιούργησε την εμπιστοσύνη, ενώ δεν μπορεί να συναχθεί από αυτήν ότι μπορούν να προστατεύονται μόνον τα πλεονεκτήματα αυτά, ιδίως σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, στην οποία το πλεονέκτημα έχει χορηγηθεί από τις εθνικές αρχές ανεξαρτήτως της πράξεως της Επιτροπής που δημιούργησε την εμπιστοσύνη.
- 96 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από την απόφαση της 5ης Ιουνίου 2001, ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi κατά Επιτροπής (T-6/99, EU:T:2001:145), την οποία επικαλείται η Επιτροπή με το υπόμνημά της ανταπαντήσεως, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε, τουλάχιστον κατ' αρχήν, έστω και υπό περιστάσεις διαφορετικές από αυτές της κρινομένης υποθέσεως, ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη κάλυπτε και πράξεις που πραγματοποιήθηκαν πριν την πράξη που δημιουργεί την εν λόγω εμπιστοσύνη. Πράγματι, στη σκέψη 190 της αποφάσεως αυτής, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η εγγύηση που χορηγήθηκε από τις γερμανικές αρχές στην προσφεύγουσα εταιρία στα τέλη του 1994 καλυπτόταν από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που είχε δημιουργηθεί από συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις της Επιτροπής στις 13 Ιανουαρίου 1995. Παρότι το χρονικό διάστημα μεταξύ της χορηγήσεως της ενισχύσεως που καλυπτόταν από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη και της πράξεως που δημιούργησε την εμπιστοσύνη αυτή είναι σύντομο, γεγονός παραμένει ότι το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε ότι η Επιτροπή μπορούσε να δώσει συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις ικανές να δημιουργήσουν βάσιμες προσδοκίες ως προς τη νομιμότητα ενισχύσεως που είχε χορηγηθεί νωρίτερα. Ομοίως, σε αντίθεση με όσα υποστήριξε η προσφεύγουσα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν είναι καθοριστικής σημασίας το γεγονός ότι η εν λόγω εγγύηση παρουσίαζε ομοιότητες με άλλη εγγύηση, η οποία επίσης καλυπτόταν από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη λόγω των διαβεβαιώσεων της 1ης Μαρτίου 1993, δεδομένου ότι, κατά την υπομνησθείσα ανωτέρω, στη σκέψη 78, νομολογία, μια θετική απόφαση της Επιτροπής όσον αφορά μια ενίσχυση δεν μπορεί να θεμελιώσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των δικαιούχων μεταγενέστερων σχεδίων παρεμφερών ενισχύσεων ως προς τη συμβατότητά τους με την εσωτερική αγορά.

- 97 Δεύτερον, πρέπει να επισημανθεί ότι η άποψη της προσφεύγουσας συγχέει την ημερομηνία αποκτήσεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία αντιστοιχεί στην ημερομηνία γνώσεως των συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων (βλ., συναφώς, απόφαση της 17ης Απριλίου 1997, *de Compte* κατά Κοινοβουλίου, C-90/95 P, EU:C:1997:198, σκέψη 38), με το αντικείμενο το οποίο αφορά η αποκτηθείσα δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, το οποίο μπορεί να εκτείνεται σε πράξεις που πραγματοποιήθηκαν πριν την ημερομηνία αυτή, αναλόγως του περιεχομένου των συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων που παρασχέθηκαν.
- 98 Ωστόσο, η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη αφορά συνήθως, και ιδίως εν προκειμένω, τη διατήρηση της υφισταμένης καταστάσεως, η οποία έχει δημιουργηθεί εξ ορισμού πριν την πράξη που δημιουργεί εμπιστοσύνη στη διατήρησή της. Στην περίπτωση αυτή, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η πράξη που δημιουργεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη δεν παράγει αναδρομικά αποτελέσματα, υπό την έννοια ότι δημιουργεί δικαιολογημένη εμπιστοσύνη από τον χρόνο προγενέστερων γεγονότων και εφεξής, αλλά καλύπτει, από την ημερομηνία που επήλθε και εφεξής, μόνον πραγματικά περιστατικά προγενέστερα της ημερομηνίας αυτής και τα μελλοντικά αποτελέσματά τους.
- 99 Αν γινόταν δεκτή η άποψη της αναιρεσείουσας, η αρχή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν θα μπορούσε να προβληθεί λυσιτελώς προκειμένου να αντισταχθεί στην ανάκτηση παράνομων ενισχύσεων οι οποίες, ως εκ της φύσεώς τους, χορηγούνται προτού η Επιτροπή, η οποία είναι η καταλληλότερη να παράσχει συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες, συγκλίνουσες και αξιόπιστες διαβεβαιώσεις, αποφανθεί καθ' οιονδήποτε τρόπο επί του χαρακτηρισμού τους ως κρατικής ενισχύσεως και της συμβατότητάς τους με την εσωτερική αγορά. Μια τέτοια προσέγγιση θα στερούσε από το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 την πρακτική τους αποτελεσματικότητα.
- 100 Επομένως, ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που προέκυψε από τις απαντήσεις της το 2006 αφορούσε τη διατήρηση του επίμαχου καθεστώτος που τέθηκε σε ισχύ το 2002 και, ως εκ τούτου, κάλυπτε τις περιπτώσεις αποκτήσεως συμμετοχών από την ημερομηνία αυτή και έπειτα, καθώς και τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν δυνάμει του καθεστώτος αυτού στο πλαίσιο των περιπτώσεων αυτών αποκτήσεως συμμετοχών, ακόμη και αν είχαν χορηγηθεί πριν τις απαντήσεις του 2006.
- 101 Την εκτίμηση αυτή δεν θέτει υπό αμφισβήτηση το γεγονός ότι το επίδικο καθεστώς δεν κοινοποιήθηκε εν προκειμένω στην Επιτροπή και ότι οι ωφελούμενοι από το καθεστώς αυτό μπορούν να έχουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στο σύννομο της χορηγήσεώς του μόνον υπό εξαιρετικές περιστάσεις (βλ. ανωτέρω, σκέψεις 39 και 40). Πράγματι, αν από την απουσία εξαιρετικών περιστάσεων προκύπτει ότι ο δικαιούχος μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως δεν μπορεί να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα και στη διατήρηση της ενισχύσεως αυτής, από την ύπαρξη τέτοιων περιστάσεων προκύπτει ότι, από τον χρόνο χορηγήσεως συγκεκριμένων διαβεβαιώσεων ικανών να δημιουργήσουν στον δικαιούχο της ενισχύσεως βάσιμες προσδοκίες ως προς τη νομιμότητα της ενισχύσεως, οι οποίες αποτελούν γνώρισμα αυτών των εξαιρετικών περιστάσεων (βλ. ανωτέρω, σκέψεις 47 και 48), και υπό την προϋπόθεση ότι οι δοθείσες διαβεβαιώσεις δεν προβλέπουν χρονικό περιορισμό, δεν θεωρείται πλέον ότι ο εν λόγω δικαιούχος μπορούσε δικαιολογημένα να έχει, για κάποιο χρονικό διάστημα, επίγνωση του παράνομου χαρακτήρα της επίμαχης ενισχύσεως.
- 102 Σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα λαμβανόταν πλέον υπόψη η ακρίβεια και η αξιοπιστία των διαβεβαιώσεων που δόθηκαν, ιδίως όσον αφορά τον χρονικό τους ορίζοντα, με αποτέλεσμα την κατάργηση μιας από τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία ωστόσο, στην περίπτωση μη κοινοποιηθεισών ενισχύσεων, συμβάλλει στο να αναγνωρίζεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα των ενισχύσεων αυτών μόνον σε εξαιρετικές περιστάσεις (βλ. ανωτέρω, σκέψη 47). Πράγματι, εάν καλύπτονταν από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη μόνον οι πράξεις που διενεργήθηκαν μετά τη γενεσιουργό της εμπιστοσύνης πράξη, ακόμη και αν σε αυτήν διευκρινίζεται ότι καλύπτει προγενέστερες πράξεις, η έκταση των διαβεβαιώσεων αυτών θα περιοριζόταν κατά παραβίαση της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

- 103 Η ανάλυση που προτείνει η προσφεύγουσα θα είχε επίσης ως αποτέλεσμα να υποχρεώνονται οι ωφελούμενοι από ένα φορολογικό μέτρο, όπως είναι το πλεονέκτημα που προβλέπεται από το επίμαχο καθεστώς, σε ιδιαίτερη επιμέλεια η οποία υπερβαίνει τις υποχρεώσεις που βαρύνουν τον ευλόγως επιμελή επιχειρηματία και ισοδυναμεί κατ' ουσίαν με την επιμέλεια του υποχρέου σε κοινοποίηση, ενώ ο χαρακτηρισμός ενός τέτοιου μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως δεν μπορεί να τεκμαίρεται και η απουσία υποχρεώσεως των ωφελουμένων σε κοινοποίηση συνιστά ακριβώς ένα από τα θεμέλια της δυνατότητας να τους αναγνωρίζεται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα μιας μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως (βλ. ανωτέρω, σκέψεις 42 και 43).
- 104 Πρέπει να προστεθεί ότι η άποψη που υποστηρίζει η προσφεύγουσα θα οδηγούσε εξάλλου, στην προκειμένη περίπτωση, στην άρνηση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς σε σχέση με τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν δυνάμει του καθεστώτος αυτού στο πλαίσιο της αποκτήσεως συμμετοχών μέχρι τον Φεβρουάριο του 2006 και, στη συνέχεια, από τον Νοέμβριο του 2007. Πέραν της πολυπλοκότητας του καθήκοντος ανακτήσεως που ανατίθεται κατ' αυτόν τον τρόπο στις εθνικές αρχές σε σχέση με ένα καθεστώς ενισχύσεων φορολογικής εκπτώσεως εφαρμοζόμενο επί εικοσαετία, μια τέτοια προσέγγιση θα κατέληγε κυρίως να εξαρτά το πεδίο εφαρμογής της εμπιστοσύνης από τους αστάθμητους παράγοντες της επελεύσεως των πράξεων που δημιουργούν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη και να δημιουργήσει έτσι ανασφάλεια δικαίου κατά την εφαρμογή της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία, όμως, θεωρείται κατά πάγια νομολογία ως απόρροια της αρχής της ασφάλειας δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα νομολογία ανωτέρω, σκέψη 37).
- 105 Επιπλέον, καίτοι το στοιχείο αυτό δεν είναι αποφασιστικής σημασίας (βλ., συναφώς, απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2009, France και France Télécom κατά Επιτροπής, T-427/04 και T-17/05, EU:T:2009:474, σκέψη 277), μπορεί να υποστηριχθεί ότι η προσέγγιση που ακολούθησε η προσβαλλόμενη απόφαση έχει υιοθετηθεί και από άλλες αποφάσεις, όπως επιβεβαίωσε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ενώ ουδέποτε έχει αμφισβητηθεί από τον δικαστή της Ένωσης.
- 106 Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, στην προκειμένη περίπτωση και σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν έκρινε εσφαλμένως ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη αφορούσε και τις ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί βάσει του επίμαχου καθεστώτος από τότε που αυτό τέθηκε σε ισχύ, το 2002.
- *Επί του αν καλύπτονται από τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη οι ενισχύσεις για την απόκτηση συμμετοχών μετά τις 5 Φεβρουαρίου 2007*
- 107 Υπενθυμίζεται ότι, με τις αιτιολογικές σκέψεις 164 και 167 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς στη νομιμότητά του είχε παύσει στις 21 Δεκεμβρίου 2007, ημερομηνία δημοσιεύσεως στην Επίσημη Εφημερίδα της αποφάσεως της Επιτροπής να κινήσει την επίσημη διαδικασία έρευνας σε σχέση με το καθεστώς αυτό, δεδομένου ότι, από την ημερομηνία αυτή και εφεξής, κάθε επιμελής επιχειρηματίας όφειλε να λάβει υπόψη τις αμφιβολίες που εξέφρασε η Επιτροπή σχετικά με τη νομιμότητα του επίμαχου καθεστώτος.
- 108 Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη μπορεί να παύσει κατά την ημερομηνία δημοσιεύσεως της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας ενός μέτρου ενισχύσεως, εν προκειμένω στις 21η Δεκεμβρίου 2007, πράγμα που επιβεβαιώνεται κατά τα λοιπά από τη νομολογία (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 22ας Απριλίου 2016, Ιρλανδία και Aughinish Alumina κατά Επιτροπής, T-50/06 RENV II και T-69/06 RENV II, EU:T:2016:227, σκέψεις 221 και 224, και της 1ης Μαρτίου 2017, SNCM κατά Επιτροπής, T-454/13, EU:T:2017:134, σκέψη 293 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Υποστηρίζει, όμως, ότι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των ωφελουμένων από το επίμαχο καθεστώς έπαυσε εν προκειμένω στις 5 Φεβρουαρίου 2007, ημερομηνία της απαντήσεως της Επιτροπής σε άλλη κοινοβουλευτική ερώτηση.

109 Το χωρίο της απαντήσεως αυτής που αφορά το επίμαχο καθεστώς έχει ως εξής:

«Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν έχει, μέχρι σήμερα, αποφανθεί επί του συμβατού, υπό το πρίσμα των κρατικών ενισχύσεων, των ισπανικών φορολογικών διατάξεων σχετικά με τη φορολογική έκπτωση της χρηματοοικονομικής υπεραξίας, οι οποίες δεν φαίνεται να αντίκεινται στις διατάξεις της τετάρτης οδηγίας. Η Επιτροπή θα ήθελε, πάντως, να επισημάνει ότι δεν μπορεί να προδικάσει την έκβαση μιας οποιασδήποτε μεταγενέστερης διαδικασίας ελέγχου των ενδεχόμενων μέτρων ενισχύσεων στα οποία αναφέρθηκε ο αξιότιμος κύριος βουλευτής. Η Επιτροπή υπενθυμίζει συναφώς ότι δύναται, βάσει των εξουσιών που έχει σε θέματα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, να απαιτήσει την ανάκτηση οποιουδήποτε μέτρου ενισχύσεως που είναι ασύμβατο με την κοινή αγορά και έχει χορηγηθεί παρανόμως, προκειμένου ο ωφελούμενος από αυτό να απολέσει το πλεονέκτημα που είχε στην αγορά έναντι των ανταγωνιστών του και, με τον τρόπο αυτόν, να αποκαταστήσει την κατάσταση του ανταγωνισμού όπως είχε πριν τη χορήγηση της ενισχύσεως.» (In this case, the Commission has yet to give its opinion on the compatibility, from a state aid point of view, of the Spanish goodwill write-off provisions; they do not, however, appear to be contrary to the Fourth Accounting Directive [...] In any case, the Commission would point out that it is impossible to predict the outcome of any subsequent investigation of the possible aid measures referred to by the Honourable Member. In this regard, the Commission would reiterate that it may, by virtue of its state aid control powers, order the recovery of any incompatible or illegally granted aid so as to deprive the recipient of any advantage it may have enjoyed over its competitors, thereby restoring the pre-aid competitive market situation.)

110 Επισημαίνεται συναφώς ότι, όπως προκύπτει από την προπαρατεθείσα ανωτέρω, στη σκέψη 108, νομολογία, ένας επιμελής επιχειρηματίας δεν μπορεί πλέον να έχει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της χορηγήσεως ενισχύσεως μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως για την κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας, για τον λόγο ότι η κίνηση της διαδικασίας αυτής υποδηλώνει ότι η Επιτροπή διατηρεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα του επίμαχου εθνικού μέτρου υπό το πρίσμα των κανόνων του δικαίου της Ένωσης που απαγορεύουν τις κρατικές ενισχύσεις. Επομένως, προκειμένου να δοθεί τέλος στη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που ευλόγως δημιουργήθηκε, οι παρατηρήσεις που διατύπωσε η Επιτροπή στην απάντησή της της 5ης Φεβρουαρίου 2007 έπρεπε, αν μη τι άλλο, να εγείρουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα του επίμαχου καθεστώτος.

111 Τέτοιες αμφιβολίες, ωστόσο, ουδόλως προκύπτουν από την απάντηση της 5ης Φεβρουαρίου 2007. Σύμφωνα με την εν λόγω απάντηση, παρουσιάζονται ως υποθετικές τόσο η κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας του επίμαχου καθεστώτος, η οποία θα μπορούσε να καταδείξει σοβαρές αμφιβολίες ως προς τη νομιμότητα του επίμαχου καθεστώτος, όσο και, πολλών μάλλον, η έκβαση της διαδικασίας αυτής. Βεβαίως, με την απάντησή της η Επιτροπή αναφέρεται κατ' ουσίαν στο αίτημα παροχής πληροφοριών που απηύθυνε στις ισπανικές αρχές στις 15 Ιανουαρίου 2007 (βλ. ανωτέρω, σκέψη 4), αλλά το αίτημα αυτό αφορά εν προκειμένω το μόνο προκαταρκτικό στάδιο έρευνας των κρατικών ενισχύσεων, το οποίο ως μόνο σκοπό έχει να δώσει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να διαμορφώσει μια πρώτη άποψη επί του εν λόγω εθνικού μέτρου (βλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 2012, Smurfit Kappa Group κατά Επιτροπής, T-304/08, EU:T:2012:351, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και δεν καταλήγει κατ' ανάγκη στην κίνηση της επίσημης διαδικασίας έρευνας, καθώς η Επιτροπή μπορεί να αρκεστεί στο προκαταρκτικό στάδιο για να λάβει ευνοϊκή απόφαση σε σχέση με εθνικό μέτρο, αν έχει πειστεί, μετά από μια πρώτη εξέταση, ότι το μέτρο αυτό είτε δεν αποτελεί ενίσχυση είτε έχει χαρακτηριστεί ως ενίσχυση σύμφωνη με τη Συνθήκη ΛΕΕ (αποφάσεις της 22ας Δεκεμβρίου 2008, British Aggregates κατά Επιτροπής, C-487/06 P, EU:C:2008:757, σκέψεις 186 και 187, και της 16ης Σεπτεμβρίου 2013, Colt Télécommunications France κατά Επιτροπής, T-79/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2013:463, σκέψη 31). Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή δεν προβαίνει με την εν λόγω απάντηση σε καμιά, έστω και συνοπτική ή αόριστη, εκτίμηση σχετικά με το επίμαχο καθεστώς, καθώς περιορίζεται στην υπενθύμιση των εξουσιών της όσον αφορά τις παράνομες και ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά ενισχύσεις.

- ¹¹² Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν οι αιτιάσεις που στρέφονται κατά της χρονικής οριοθέτησεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης την οποία ακολούθησε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση.
- ¹¹³ Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο μοναδικός λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα.
- ¹¹⁴ Ως εκ τούτου, το αίτημα της προσφεύγουσας περί ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι αβάσιμο και, κατά συνέπεια, η κρινόμενη προσφυγή πρέπει να απορριφθεί, ενώ παρέλκει η κρίση επί της ενστάσεως απαραδέκτου που προβάλλει η Επιτροπή (βλ., συναφώς, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2002, Συμβούλιο κατά Boehringer, C-23/00 P, EU:C:2002:118, σκέψη 52).

Επί των δικαστικών εξόδων

- ¹¹⁵ Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Επειδή η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της Επιτροπής και των παρεμβαινουσών.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει την Deutsche Telekom AG στα δικαστικά έξοδα.

Gervasoni

Kowalik-Bańczyk

Mac Eochaidh

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Νοεμβρίου 2018.

(υπογραφές)